

PROSTOR

23 [2015] 2 [50]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

SVEUČILIŠTE
U ZAGREBU,
ARHITEKTONSKI
FAKULTET
UNIVERSITY
OF ZAGREB,
FACULTY
OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
23 [2015] 2 [50]
195-470
7-12 [2015]

Af

POSEBNI OTISAK / SEPARAT OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

405-422

PRIKAZI KNJIGA
SKUPOVI, TRIBINE I PREDAVANJA

REVIEWS OF BOOKS
CONFERENCES, DEBATES AND LECTURES

DARKO KAHLE

NIKOLA FILIPOVIĆ: NF MAJSTOR ARHITEKTURE

ZRINKA PALADINO

NIKOLA FILIPOVIĆ: NF MASTER OF ARCHITECTURE

ZRINKA PALADINO

After her seminal book on Architect Lavoslav Horvat, a distinguished Croatian member of Modern Movement between the World Wars and further, architectural historian and Deputy Chairwoman of the City Institute for Conservation of Cultural and Natural Heritage in Zagreb Zrinka Paladino dignified us with her new book on Professor Emeritus Nikola Filipović, the doyen of Croatian Architecture in the second half of twentieth century and beyond. In a confident and pleasant manner this book exemplifies his threefold character as an Architect, a Researcher and a Teacher. The book includes excerpts of Professor's doctoral thesis from the year 1980 under the title "The Family House: Emphasis-Idea-Reality" (Supervisor Late Professor Emeritus Andrija Mohorović), based on juxtaposition of Zagreb School of Modern Architecture and classical masters of Modern Movement with more recent works of The New York Five and illustrated with brilliant drawings of analyzed houses. Zrinka Paladino succeeded to draw Professor's immense complex architectural achievement in an extraordinary light and enjoyable manner. [Translated by author]

Nakladnik: Naklada Ljevak
Sunakladnik: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 2015.

Str. 505, ilustr. 676, biljeske, katalog projekata i realizacija, analiza odabranih djela, popis kratice, literatura, izvori ilustracija, kazalo imena [31x24 cm, hrvatski jezik]

Urednica: Nives Tomašević
Recenzenti: Zvonko Maković, Lenko Pleština, Tomislav Premerl
Lektura i korektura: Ivana Buljubasić
Graficko oblikovanje: Ram
Tisak: Printera grupa

ISBN 978-953-303-859-9
CIP 000914559 [NSK Zagreb]

Nakon objavljivanja svoje prve knjige o arhitektu Lavoslavu Horvatu, jednom od pobornika modernoga pokreta između dva svjetska rata i nastavno jednom od korifeja takozvane poslijeratne moderne arhitekture, dr.sc. Zrinka Paladino pripremila je knjigu u kojoj prikazuje majstora arhitekture Nikolu Filipovića – arhitekta, znanstvenika i pedagoga, u svakom slučaju doajena hrvatske arhitekture druge polovice 20. stoljeća odnosno dosadašnjih godina 21. stoljeća, sada profesora emeritusa Arhitektonskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Već letimičan pogled na ovu knjigu doziva u misao arhitekta, znanstvenika i pedagoga Philipa Johnsona (1906.-2005.), koji je počeo kao povjesničar umjetnosti i propagator ideja internacionalnog stila u arhitekturi, da bi u međuvremenu bio najprije student Ludwiga Mies van der Rohe, zatim doajen postmoderne arhitekture, a završio svoj životni put kao simpatizer dekonstruktivizma. Prema knjizi i analogno Philipu Johnsonu, profesor Filipović počeo je svoj stvaralački put kao pobornik poslijeratne moderne, ali za razliku od Johnsona temeljio je gotovo svako svoje djelo na kritičkom preispitivanju moderne, kako bi to definirao Kenneth Frampton.

Kada se prelistaju sve stranice ove knjige, koje sadrže bilo crteže ili skice, bilo projekte

profesora Nikole Filipovića, neizbježno se treba sjetiti arhitekta Adolfa Loosa kojemu je crtez, baš poput profesoru, bio osnovno sredstvo komunikacije. Zrinka Paladino uklopila je bogatstvo izražaja profesorove ruke u radost života, kako bih se ja usudio okarakterizirati njegov način stvaranja, istraživanja i poučavanja – za razliku od Ruckschija i Schachela, koji su ipak samo formalno i suhoparno uspjeli secirati Loosov život i djelo. Svaka od rukom crtanih skica – bilo kemijskom olovkom na memorandumu fakulteta, bilo grafitnom tehničkom olovkom na teškom paus-papiru osamdesetih – pokazuje profesorovu vještinu projektiranja od najmanjeg detalja interijera pa sve do odnosa masa i ploština u urbanizmu. Ono što, prema mojem mišljenju, Filipovićeve skice razlikuje od Loosovih jest upravo uživanje u mentalnoj transpoziciji primljenih podražaja u stvaranje, za razliku od Loosa koji se ipak dosta mučio da bi svoj *Raumplan* stjerao u šest graničnih ravnina bijeloga paralelo-pipeda. Zrinka Paladino uspjela je tu razliku prikazati, zagrebački rečeno, 'od šuba'.

Dodatnu vrijednost knjige predstavljaju tri ekscerpta doktorske disertacije profesora Nikole Filipovića iz 1980. godine pod naslovom „Obiteljska kuća: značaj-ideja-stvarnost”, gdje su hegelijanski postavljeni: kritička definicija i opis Zagrebačke škole, zatim kritička

definicija i opis klasičnih predstavnika modernoga pokreta u svijetu (Le Corbusier, Frank Lloyd Wright), te sinteza u liku i djelu arhitekata takozvane grupe *The New York Five* (Eisenman, Graves, Hejduk, Gwathmey i Meier). U blagoslovljenom trenutku – heureka! Profesor je vlastitu disertaciju ilustrirao briljantnim precrtima fotografija analiziranih kuća pa se ona, primjerice, može objaviti na internacionalnom tržištu bez dugotrajnih pregovora oko osiguranja autorskih prava za fotografije kuća poznatih autora. Vazno je spomenuti Michaela Gravesa, čiji utjecaj postmodernizma Zrinka Paladino diskretno naglašava objavom fotografije Davorke Kriz Filipović u Orlando, Florida, ispred hotela koji je projektirao upravo Graves.

U knjizi su razmjerno prikazani svi životni suputnici profesora Nikole Filipovića: njegova pokojna supruga Ines Filipović, odnosno Davorka Kriz Filipović, zatim profesori Branko Kincl, Nenad Fabijanić, Dragomir Maji Vlahović i, ne na kraju, jedan od briljantnih domaćih teoretičara arhitekture dr.sc. Nikola Polak. Zrinka Paladino uspjela je realizirati jedan izuzetno težak znanstveni pothvat: ispričati profesorovu životnu priču na lagani način, pokazavši nam da je put do vrhunskog ostvarenja moguć s uživanjem i radosno, što u stručnom i socijalnom kontekstu nije baš uobičajeno.

NIKOLA MATUHINA

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP „PROSTORNE I RAZVOJNE MOGUĆNOSTI KULTURNOG NASLIJEĐA” – ZBORNİK RADOVA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ”CULTURAL HERITAGE – POSSIBILITIES FOR SPATIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT” PROCEEDINGS

The proceedings under the title *Cultural Heritage – Possibilities for Spatial and Economic Development* was published on the occasion of the 2015 international scientific conference jointly organized by the Faculty of Architecture of the University of Zagreb and the Department of Fine Arts of the Croatian Academy of Sciences and Arts. This publication is the result of the researches conducted within a scientific project *Heritage Urbanism – Urban and Spatial Models for Revitalization and Enhancement of Cultural Heritage (HERU-2032)*. It comprises 108 contributions from 177 authors (76 from abroad) divided into three thematic sections: 1- space planning of the heritage, 2 – experience of the heritage, and 3 – development based on the heritage.

This volume brings forward a wealth of creative ideas in the realm of scientific research and practical aspects of the profession as well as experiences and visionary concepts for the enhancement of cultural heritage. This book would also be of great interest to a wider academic, scientific, professional and general public.

Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Zagreb, 2015.

Str. 679, proslav, uvod, izvornici tekstova, popis autora,
izdanja znanstvenog skupa, kontakti
[26/21 cm, meki uvez/e-knjiga]

Glavni urednik: akademik Mladen Obad Šćitaroci, voditelj
projekta *Urbanizam naslijeđa/Heritage Urbanism*
Izvršni urednici: Bojana Bojanić Obad Šćitaroci,
Damir Krajnik, Irma Huic, Ana Mrda, Marko Rukavina
Recenzenti: Srećko Pegan, Ivan Rogić
Lektura i korektura: Mirjana Ostoja, Boris Dundović
Oblikovanje: Boris Dundović

ISBN 978-953-8042-10-2 (meki uvez)
ISBN 978-953-8042-11-9 (e-knjiga)
CIP 000915230 [NSK Zagreb]

Zbornik radova *Prostorne i razvojne mogućnosti kulturnog naslijeđa* jedna je od publikacija – uz *Knjigu sazetaka* (e-knjiga, ISBN 978-953-8042-07-2) i *Knjigu postera* (e-knjiga, ISBN 978-953-8042-12-6) – nastalih provedbom istoimenoga međunarodnoga znanstvenog skupa koji se održao 22. i 23. listopada 2015. u Zagrebu u organizaciji Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Razreda za likovne umjetnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Publikacije su nastale kao rezultat dosad provedenih istraživanja u sklopu znanstvenoga projekta *Urbanizam naslijeđa – Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnog naslijeđa (HERU-2032)*. Projekt se od rujna 2014. provodi na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom akademika Mladena Obada Šćitarocija, a financira ga Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ). Polazište i osnovna teza istraživanja koja se provode u sklopu znanstvenoga projekta HERU, ujedno i održanoga znanstvenog skupa, jest kako naslijeđe *ne smije biti samo spomenik prošlosti (zaštićeni objekt), već aktivan čimbenik (kreativan subjekt) suvremenog života i razvoja zajednice*. S obzirom na to da su brojna zbornikom predstavljena istraživanja u početku, a namjena znanstvenoga skupa nije bila zaključiti istraživanje, nego ga ponajprije potaknuti, objavljena je knjiga ujedno i najava nastavka iscrpnoga istraživanja te složene i globalno aktualne teme.

Osnovno tijelo *Zbornika* čini 108 znanstvenih priopćenja (ukupno je u njihovoj izradi sudje-

lovalo 177 autora, od čega 76 inozemnih) razdijeljenih u tri tematske podcjeline: 1 – planiranje prostora naslijeđa, 2 – doživljaj naslijeđa i 3 – razvoj temeljen na naslijeđu. Istraživanjima prethodi *Proslav i Uvod* glavnoga urednika, akademika prof. Mladena Obada Šćitarocija, te uvodni tekst pozvanoga predavača prof. Andree Bruna: *Planiranje sagradenoga*. Unatoč načelnoj podjeli objavljenih istraživanja, mnoge je radove moguće svrstati u dvije, pa čak i tri tematske podcjeline. Pokazatelj je to složenosti i brojnosti postavljenih pitanja očuvanja i unaprjeđenja naslijeđa, kao i njegove definicije te modaliteta znanstvenih i stručnih interpretacija iste. U svakoj od podcjelina istraživani su sljedeći pokazatelji unaprjeđenja naslijeđa: prostorni čimbenici identiteta naslijeđa, kriteriji za nove zahvate i uporabu naslijeđa; metode vrjednovanja, planiranja i projektiranja u prostorima i građevinama naslijeđa; modeli planiranja i projektiranja naslijeđa, te scenariji kao moguća programatska i konceptualna načelna tretiranja naslijeđa.

Prvu tematsku cjelinu – *Planiranje prostora naslijeđa* – čine 32 rada. Interpretacije i definicije kulturnoga naslijeđa, kao i procesa planiranja pripadajućeg mu prostornog konteksta, ovdje su sagledane s vrlo raznolikih motrišta. Istražuju se modaliteti provedenih i potencijalnih budućih zahvata na kulturnom naslijeđu brojnih europskih lokaliteta, suvremene metode zaštite njegovih prirodnih i antropomorfnih čimbenika, kao i njihova uzajamnog suživota u kulturno-povijesnim cjeli-

nama raznovrsnih mjerila – regija i većih izvorno prirodnih lokaliteta, gradova u cjelini, kao i dijelova gradova od širega gradskog područja do fenomena koji predstavljaju njegove specifične mikrolokacije. Čimbenici identiteta, kao i potencijali naslijeđa obuhvaćeni ovim poglavljem, variraju i u pogledu datacije: analizira se planiranje i urbana integracija u rasponu od specifičnih prapovijesnih lokaliteta do prostora naslijeđa nastalih strujanjem urbano-arhitektonskih, kulturno-povijesnih, socioekonomskih i inih utjecaja novije urbano-kulturne povijesti. Obuhvaćena su i istraživanja s ciljem unaprjeđenja kulturnoga naslijeđa mjerama tehnološkog razvoja stručnih alata i digitalizacijom naslijeđa, kao i redefinicije znanstvenih, stručnih, administrativnih i zakonodavnih pojmova povezanih s naslijedem.

Sljedeća cjelina – *Doživljaj naslijeđa* – kroz 35 istraživačkih radova čitatelju ukazuje na potrebu stvaranja svijesti o naslijedu, kao i razvoju vještina njegova iščitavanja, s ciljem tretiranja naslijeđa u funkciji potencijalnoga začetnika kulturnog i društvenog razvoja. Obraduju se participativne prakse modela očuvanja baštine, raznorodni ustaljeni i novouvedeni pojmovi poput „mitološkog krajolika”, memorijala, kulturnih ruta, te brojni drugi. Istražuju se i specifični čimbenici i fenomeni naslijeđa poput utjecaja zvuka na naslijede i koncept zvučnog okoliša, dnevno svjetlo i utjecaj na naslijede, interpretacija i valorizacija urbanog naslijeđa kroz fotografiske opuse, pojmovi „muzeja laznog” i misao-

noga kulturnog krajolika. Obrađuju se i nezaobilazne i aktualne teme poput uzajamnog utjecaja naslijeđa i turizma, urbanog i arhitektonskog naslijeđa moderne poput prefabricirane izgradnje, modernistički prototipovi stambene i izgradnje drugih namjena, potencijali i scenariji energetske obnove graditeljskog naslijeđa, kulture ladanja i drugo.

Posljednja, po broju radova najopširnija istraživačka podcjelina – *Razvoj temeljen na naslijeđu* – kroz 41 rad ponajprije nastoji ukazati na potrebu uporabe novih metoda i strategija u planiranju i projektiranju prostora naslijeđa, kao i kritičkog sagledavanja novodostupnih urbanističkih i projektantskih alata, kako bi se jasno definirao smisao samo-sveprisutne suvremene sintagme „naslijeđe kao potencijal gospodarskog razvoja” na štetu nejasnoće kriterija njezine ustaljene uporabe. Nastoji se iskazanom sviješću o postojećim (suzenim) prostornim kapacitetima i brojnosti naslijeđa u sirem smislu odgovoriti na pitanja prihvatljivosti i održivosti utemeljenih i novih prostornih modela razvoja temeljenog na naslijeđu, odabira znanstvenih i stručnih kriterija njihove primjene u svrhu kvalitativne nadogradnje tretmana naslijeđa. Na konkretnim analitičkim primjerima obrađuju se i kvalitativno klasificiraju raznorodne teme i pojmovi vezani za materijalno i nematerijalno kulturno naslijeđe, od razjašnjenja općih pojmova poput rehabilitacije graditeljske baštine, održivosti konzervacije zgrada i okolisa, urbane obnove i drugih, do onih vrlo specifičnih poput uloge participacije korisni-

ka u planiranju prostora naslijeđa, „cirkularnog” planiranja i programiranja naslijeđa i drugih. Istražuju se i fenomeni poput nasljeđivanja tradicijskih obrta kao naslijeđa, razmatraju kriteriji i scenariji obnove zapuštenih istočnoeuropskih sinagoga, kriteriji i scenariji novih zahvata na bastionskim utvrđenjima gradova, fenomeni propadanja i devaluacije ladanjske arhitekture, dvoraca i ljetnikovaca, ali i naslijeđa prirodnih krajolika nastalih povijesnim antropogenim utjecajem. Neiscrpno se nastoji ukazati na brojnost i ozbiljnost slučajeva, ali i modele i metode izbjegavanja novih scenarija *baštine bez baštinika* interdisciplinarnošću i znanstvenošću pristupa planiranju, projektiranju i programiranju.

Istraživačko poglavlje knjige završava *Zaključcima skupa* gdje se, uz osnovne informacije o održanom znanstvenom skupu, pristiglim radovima, njihovoj tematskoj kategorizaciji te metodološkoj i sadržajnoj raznolikosti, kroz nekoliko sazetih poglavlja obznanjuju osnovne teze i poruke znanstvenoga skupa. *Naslijeđe kao dragocjenost i resurs, Strategija aktivnog korištenja naslijeđa, Kulturno naslijeđe – pokretač gospodarskog razvoja, Novi život naslijeđa – kreativnost u planiranju, projektiranju i upravljanju, Zakonodavna i fiskalna politika – financiranje revitalizacije naslijeđa, Upravljanje kulturnim naslijeđem* pripadajuća su poglavlja *Zaključaka* koja sazetim uputama/smišnicama naglašavaju potrebu provođenja reformi i redefinicije uvriježenih metoda planiranja naslijeđa, razvoja temeljenog na naslijeđu i njegove suvremene percepcije, s

SLIKA LIJEVO: MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP „PROSTORNE I RAZVOJNE MOGUĆNOSTI KULTURNOG NASLIJEĐA”: PUBLIKA

SLIKA DESNO: PREDAVANJE GOSTUJUĆEG (POZVANOG) PREDAVACA PROF. ANDREE BRUNA, TALIJANSKOG ARHITEKTA I KONZERVATORA, PROFESORA ARHITEKTONSKE RESTAURACIJE NA POLITEHNIČKOM SVEUCILISTU U TORINU (1976.-1990.) I MILANU (OD 1991.). POCASNI JE PREDSEDNIK MEĐUNARODNOGA CENTRA ZA RAYMOND LEMAIRE I RAVNATELJ PROGRAMA OČUVANJA ARHITEKTONSKOG I URBANISTIČKOG NASLIJEĐA NA KATOLIČKOM FAKULTETU U LEUVENU (BELGIJA), PREDAVAC U MEĐUNARODNOM CENTRU ZA PROUCAVANJE I RESTAURACIJU KULTURNIH DOBARA (ICCROM) U RIMU, TE SAVJETNIK MINISTARSTVA VANJSKIH POSLOVA ITALIJE I UNESCO-A (OD 1974.).

jasnim ciljevima unaprjeđenja naslijeđa optimalnim suvremenim načinom korištenja.

Ova publikacija, kao što će obznaniti poglavlje *Zaključaka* tumačeci pritom ciljeve održanoga skupa, svojevrsna je *razmjena ideja, iskustava i mišljenja* prostornoplanerskih, urbanističkih, pejzažno-arhitektonskih, arhitektonskih i inih vidova unaprjeđenja kulturnoga naslijeđa. Važno je pritom istaknuti da ovdje predstavljene *ideje* jednakovrijedno uvažavaju i komparativno razmatraju misao studenta, doktoranda i iskusnog stručnjaka – te istraživača raznolikih strukovnih opredjeljenja. *Zbornik* time donosi značajan odmak od ustaljene znanstveno-publicističke prakse. U pogledu sadržaja, *Zbornik* je od iznimnog značenja za nužno unaprjeđenje znanstvenog i stručnog poimanja kulturnoga naslijeđa pa će kao takav naći primjenu u sirojoj akademskoj, znanstvenoj, stručnoj i popularnoj javnosti.

IVAN MLINAR

MODERNI GRAD – ISHODIŠTA SUVREMENOGA URBANISTIČKOG PLANIRANJA

JESENKO HORVAT

MODERN CITY – ORIGINS OF CONTEMPORARY URBAN PLANNING

JESENKO HORVAT

The text under the title *Modern City – Origins of Contemporary Urban Planning* covers most of the topics from the curriculum of the fifth-semester course *Urbanism III* of the Bachelor degree program in Architecture and Urban Planning at the Faculty of Architecture of the University of Zagreb. The topics address the issues of the overlapping between the planning strategies for the development of an urban area and the strategies implemented within the context of physical planning. Thirteen chapters offer a brief overview of the essential principles of planning construction activities, reasonable programs and city scales and layout, and the mechanisms necessary in the control of the city's spatial identity. This text crosses disciplines inherent to planning procedures, thus opening the possibility of using the book in other courses dealing with education in technical, humanistic and economic aspects of the city.

Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Zagreb, 2014.
Acta Architectonica: Digitalni udzbenici
Nastavni tekst kolegija Urbanizam 3

Str. 85, ilustr. 153
[pripremljeno u formatu 29,7/29,7 cm]

Recenzenti: Srećko Pegan, Tihomir Jukić
Lektura: Mirjana Ostojica

ISBN 978-953-8042-03-4

Nastavni tekst *Moderni grad – Ishodišta suvremenoga urbanističkog planiranja* obuhvaća većinu tema iz *curriculum*a kolegija *Urbanizam III* 5. semestra preddiplomskog Studija arhitekture i urbanizma Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Teme obuhvaćaju područja preklapanja planiranja razvojnih strategija urbanoga područja u užem smislu s regionalnim planiranjem. Vrlo širok opseg obradenih tema uvjetovao je njihov jezgrovit i sažet opis te prikaz neophodan za stjecanje elementarnih urbanističko-planerskih znanja i poticajan je za daljnja istraživanja navedenih bibliografskih izvora, ovisno o osobnim preferencijama čitača.

U trinaest poglavlja opisana su načela i pokazatelji za planiranje građenja, razumno programiranje i dimenzioniranje prostora i uređenje grada te kontrolu njegove prostorne fizionomije. Elaboracija započinje definicijom grada te opisom smisla i metoda planiranja, instrumenata zaštite i prostornog razvoja grada. Zatim slijedi pregled razvoja postindustrijskoga grada tijekom 20. stoljeća i prijelaz u novi milenij s prikazom svjetskih referentnih primjera. Opisane su i prikazane paradigme suvremenoga grada te zoniranje kao metoda planskog iskaza (zoniranje prema

namjeni, oblicima intervencija i postupcima u provedbi), razvojne koncepcije, kriteriji za optimalno određivanje namjene prostora i standardi za dimenzioniranje prostora, urbana pravila i odredbe za provođenje (normativni urbanizam u službi kontrole prostora), javna i privatna domena (vlasnički aspekt i režimi dostupnosti), ulični sustav kao osnova gradskog tlocrta (emanacije prometa, prometna hijerarhija i promet u mirovanju), stanovanje (rezidencijalni oblici i stambene tipologije, socijalna topografija, modeli organizacije i hijerarhizacije), instrumenti planske kontrole i pravni instrumenti provedbe plana, gradska forma kao premisa i rezultanta planerskog prosedeja (slika grada) i gradska silueta (emanacije visoke gradnje).

Odmjeren nastavni tekst i slikovni materijal upućuju i uvode čitača u promišljanja o gradu kroz rakurs urbanističke i prostornoplanerske struke. Teme koje anticipiraju sintezna znanja ugrađena u funkcionalni i fizički okvir suvremenoga grada predočene su nizom pozlazišta za razumijevanje procesa razvoja grada, instrumentarija planske kontrole njegova širenja, ali i zaštite naslijeđenih vrijednosti u prostoru. Obradena je temeljna suvremena urbana etiologija, kao i prostorni fenomeni

koji prate dinamične promjene u društvu i tehnike planiranja koje se prakticiraju u urbanističkoj praksi u sklopu strategijskoga planiranja gradova.

Interdisciplinarnost nastavnoga teksta očituje se prikazom znanja iz drugih tehničkih područja koja su sadržana u urbanističkom i planerskom postupku, što otvara mogućnost korištenja nastavnog teksta i drugim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu i na drugim sveučilištima gdje se provodi edukacija u poljima tehničkih, humanističkih i ekonomskih disciplina (geografija, agronomija, sumarstvo, prostorna ekonomija, sociologija i druga dodirna područja) koje se bave fenomenom grada i prostora.

U dijelu nastavnoga teksta prikazani su rezultati dijela istraživanja provedenih u sklopu znanstvenog projekta (2032) HERU – Heritage Urbanism – Urban and Spatial Planning Models for Revival and Enhancement of Cultural Heritage / Urbanizam naslijeđa – urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnoga naslijeđa, koji financira Hrvatska zaklada za znanost i koji se provodi na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a vodi ga akademik Mladen Obad Šćitaroci.

IVANA PODNAR

DRUGA POVIJEST DIZAJNA

FEDJA VUKIĆ

THE OTHER DESIGN HISTORY

FEDJA VUKIĆ

Writing about history is common, especially about the history of (post) transitional societies, but writing about the history of design from a social, political and cultural perspective is a new interpretative model put forward by Fedja Vukić in his book *The Other Design History*. By mapping the theory and practice between the 1940s and the 1980s, the author creates a relational identity-based system. Within this framework design is viewed in a history that is different from its so-called first history as it is interpreted in the context of Western capitalism. Croatian design is described and analyzed through a terminological shift from "shape-giving" practice to design in the context of political and economic changes affecting the history of design development.

UpizM Books, Zagreb
Studij dizajna, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 2015.

Str. 99, ilustr. 20, literatura, izvori
[19,5/13 cm, kolor, meki uvez, engleski jezik]

Savjetnik za engleski jezik: Hrvoje Čargonja
Urednica: Silvana Buconjić
Recenzenti: Victor Margolin, Jonathan M. Woodham
Lektura: Ray Fletcher
Dizajn: Karla Paliska
Tisak: Stega tisak, Zagreb

ISBN 978-953-7703-28-8
CIP 000908831 [NSK Zagreb]

Pisanje povijesti nerijetka je tema, osobito (post)tranzicijskih društava, no pisanje povijesti dizajna, sagledane iz pozicije društvene, političke i kulturne drugosti, novi je interpretativni model koji u svojoj knjizi *The Other Design History* donosi Fedja Vukić. Mapiranjem teorije i prakse od 1940-ih do 1980-ih godina autor stvara odnosni identitetski sustav unutar kojeg se dizajn definira kao drukčija/druga povijest, usidrena na razlici naspram prve povijesti napisane u zemljama zapadnoga kapitalističkog svijeta. Pozicija hrvatskog dizajna opisana je i analizirana kroz terminološku promjenu od oblikovanja do dizajna, a koja istovremeno ukazuje na promjene političkih i ekonomskih uvjeta unutar kojih se područje razvijalo. Victor Margolin ispravno podcrtava kako je „povijest dizajna važna sastavnica puno šire povijesti industrijalizacije“, koja je u početnom razdoblju druge modernizacije značila dva procesa: uvođenje samoupravljanja na razini proizvodnje i uspostavu Akademije primijenjenih umjetnosti koja je u svome kratkom trajanju od 1948. do 1954. u diskurs uvela pojam što će se idućih desetljeća preobraziti u dizajn.

Modernizacijski su procesi, obilježeni specifičnom dinamikom državne kontrole i tržišne slobode, praćeni terminološkim artikulacijama, deartikulacijama i reartikulacijama. U tome nas smislu knjiga Fedje Vukića vodi kroz povijest promjena naziva kao rezultat mišljenja i djelovanja ključnih teoretičara, koji kroz institucije u kojima rade te inicijati-

ve koje provode, određuju diskurs. Međutim, diskurs suptilno osluškuje procese koji se odvijaju na posve drugoj razini, pri čemu upravo industrijske inovacije i političke reforme postaju svojevrsan poticaj za kontinuiranu reartikulaciju pojmova. Primijenjena umjetnost, kroz obrazovni sustav, postaje novi naziv kojim se opisuje uloga umjetnosti u realnim ekonomskim uvjetima, no zbog kritika koje dolaze (osobito od strane eksperimentu otvorenih umjetničkih grupa kao što je EXAT 51) ubrzo ga zamjenjuje pojam oblikovanje, koji Bernardo Bernardi smatra primjerenijim procesu industrijske proizvodnje. Konceptualno, to uključuje sasvim drukčije poimanje ne umjetnika kao dekoratera, već umjetnika kao oblikovatelja, posve integriranog u industrijsku proizvodnju.

Već krajem 1950-ih događa se teorijska artikulacija industrijskog dizajna koji ima važnu ulogu u oblikovanju novih životnih uvjeta. Referirajući se na lokalne specifičnosti druge modernizacije, koja je uz industrijalizaciju uključivala i urbanizaciju, s posebnim naglaskom na stambenu izgradnju, pitanje uređenja 'stana za naše prilike' svoj odgovor traži u pomnijivome industrijskom oblikovanju koje se u bitnome razlikuje od pojma dizajna kakav vrijedi za kapitalističko društveno uređenje. Citirajući autora, „teorija industrijskog oblikovanja važan je instrument modernizacije, u kulturnom ali i širem društvenom i političkom smislu“. Izdavačka i izložbena djelatnost proširuje razgovor o oblikovanju na polje vizualnih komunikacija, a u promišljanje o

oblikovanju vlastita adekvatnoga životnog okruženja uključuju i temeljnu legitimacijsku bazu socijalističkog društva – radnike.

Knjiga nas kroz suodnos ekonomske i političke povijesti vodi do deartikulacije oblikovanja i artikulacije novoga pojma koji ostaje u uporabi do danas – dizajna. Kontekstualizirajući teorijsku misao, tekst uspostavlja poveznice između novih industrijskih okolnosti što ih donosi privredna reforma 1965. godine te umjetničkih i obrazovnih okolnosti koje uspostavljaju eksperimentalni umjetnički pokreti (Nove tendencije i Muzički bijenale Zagreb) zajedno s novoosnovanim Centrom za industrijsko oblikovanje. Upravo Centar postaje ključno mjesto sinergije teorije i prakse dizajna, koji se definiraju s jasnom razlikovnom pozicijom prema onome dizajnu koji nastaje u sklopu kapitalističkih uvjeta. Predodžba o dizajnu kreira se istovremeno i u interakciji s aktualnim kretanjima u inozemstvu, pri čemu ključnu ulogu ima Hochschule für Gestaltung u Ulmu i metodologija konceptualnog dizajna. *Druga povijest dizajna* vodi čitatelja kroz nakladničke aktivnosti 1970-ih i 1980-ih godina te problematiku novih modela implementacije dizajna u proizvodne pogone, ukazujući kako složene pojave sirihi društvenih akcija izvan sfere kulture bitno utječu na rekonceptualizaciju dizajna, kao teorije i kao prakse. I, na kraju, *Druga povijest dizajna* donosi katalog s ilustracijama vezanim za ključne manifestacije i publikacije o kojima se najprije kroz tekstualni, a potom i slikovni jezik interpretira historiografija jednoga pojma.

LUKA KORLAET

FACTA ARCHITECTONICA 2

ZBORNİK STRUČNIH RADOVA NASTAVNIKA AF 2011.-2013.

FACTA ARCHITECTONICA 2

TEACHING STAFF: COLLECTION OF WORKS, FACULTY OF ARCHITECTURE 2011-2013

The study program at the Faculty of Architecture encompasses three complementary aspects: teaching, scientific research, and design. In 2011 *Facta Architectonica* was published for the first time on the initiative of prof. Lenko Pleština with the aim to present the entire production of our teaching staff. *Facta* is conceived as a portfolio of works produced by our teaching staff together with basic data and a short description. The first issue covered the production between 2000 and 2011 while the second issue was dedicated to the period between 2011 and 2013. The editorial board under the aegis of prof. Vesna Mikić has chosen forty projects, of which sixteen have actually been built. The number of projects and the percentage of built ones witnesses the current economic (thus also architectural) moment in time: not much is being built, but there is a continuity. As the first number had a specific focus on the architectural detail, the second number focuses on the architectural drawing, presented in six problematic texts about the importance of drawing as a conceptual tool and powerful mediator of the architectural idea.

Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 2014.

Str. 236, ilustrirano, hrvatski/engleski
[31/24,5 cm, meki uvez]

Recenzenti: Aleksandar Homadovski, Vladimir Peter Goss
Urednica: Vesna Mikić
Lektura: Suzana Szabo

Prijevod: Klara Dokmanović, Slavica Košća-Vrlazić,
Irina Krilić, Jasna Mati, Anđelka Polovina,
Suzana Szabo

Dizajn i prijelom: Damir Bralić, Andrija Mudnić,
Luka Reicher

Tipografija: Nikola Đurek

ISBN 978-953-8042-01-0
CIP 895298 [NSK Zagreb]

Kvalitetan nastavni kadar djeluje na (barem) tri razine – nastavnoj, znanstvenoj i projektantskoj – koje se međusobno nadopunjuju. Nastavna razina našega Fakulteta dokumentirana je Godišnjakom studentskih radova, koji izlazi već treću godinu zaredom i svjedoči o ambicioznom kurikulumu i visokim dosezima nastavne doktrine. Znanstvena razina najjasnije je evidentirana kroz časopis *Prostor*, kojeg uredništvo godinama inzistira na izvrsnosti. A projektantska razina donedavno je bila (pre)poznata tek fragmentarno: putem monografija nastavnika (rjeđe), objavama u stručnoj periodici ili na internetu (češće) ili katalogima skupnih izložaba (najčešće). Integralni je prikaz projektantske produkcije našega Fakulteta sve donedavno izostajao. Iz razloga kompletiranja slike kompetencija naših nastavnika, na inicijativu prof. Lenka Pleštine pokrenuta je 2011. g. edicija *Facta Architectonica*.

Facta je zamišljena kao portfolio stručnih radova nastavnika, s osnovnom faktografijom i kratkim opisom pojedinog djela (projekta ili realizacije). Prvi broj obuhvatio je produkciju u razdoblju 2000.-2011. i – kao važan fenomen – apostrofirao arhitektonski detalj pa je od nastavnika zatraženo da uobičajenim nacrtima (tlocrtima, presjecima) prilože i nacrt karakterističnog detalja predmetne građevine. Ova je molba bila odraz nastojanja da se istakne inženjerski aspekt djela – kao važna značajka pristupa arhitekturi na našem Fakultetu. *Facta 2* donosi radove (projekte i realizacije) nastavnika nastale u razdoblju 2011.-

2013. g. Uredništvo pod vodstvom prof. Vesne Mikić odabralo je četrdeset projekata, od čega je sesnaest realiziranih. Brojnost projekata i udio realizacija svjedoči o aktualnomu gospodarskom, pa onda i arhitektonskom trenutku: ne gradi se puno, ali kontinuitet postoji. Prezentirani opus raznorodan je i višeslojan: od scenografija, preko trgova, obiteljskih, višestambenih i poslovnih zgrada do rekonstrukcija i luftprojekata možemo očitati tradiciju zagrebačke škole arhitekture koju bismo – u slobodnoj interpretaciji – mogli opisati kao amalgam racionalnog i poetičnog, jednostavnog i složenog, arhitekture koje se vrijednosti iščitavaju „na drugu”.

Kao što je u prvoj *Facti* dopuna konvencionalnom prikazu projekta bio nacrt arhitektonskog detalja, tako je u drugoj to slučaj s crtežom. Od autora se, naime, očekivalo da prikaz djela upotpune skicom (dakle crtežom iz konceptualne odn. projektne etape) ili nekim specifičnim oblikom prezentacije (npr. rastavljenom aksonometrijom, perspektivnim presjekom ili nekim sličnim prikazom koji pospješuje razumijevanje djela). Ovom pozivu odazvao se tek dio nastavnika, što svjedoči o određenoj atrofiji crteža kao projektantskog i prezentacijskog alata. Anticipirajući ovakav ishod, uredništvo se odlučuje na proširenje standardnog formata *Facte* tematom posvećenim crtežu. Spomenuti temat sadrži šest teoretskih tekstova na temu arhitektonskog crteža, nastojeći ga rehabilitirati i kao sredstvo analize arhitektonskog djela i kao projektantski alat te – posljednje, ali ne i naj-

manje važno – kao moćan prezentacijski medij. Temat otvara tekst *Crtež u arhitekturi* prof. Jurasca, ekstrakt njegove disertacije, koji na akribičan način progovara o važnosti i načinima korištenja crteža u procesu projektiranja. Pozornost plijeni i tekst prof. Waldgoni u kojem pretresa vlastiti nastavnički, pa onda i crtački habitus, popraćen mnogobrojnim virtuosnim crtežima ove voditeljice Kabineta za crtanje i plastično oblikovanje.

Treću cjelinu *Facte* čine stručni radovi nastavnika i studenata. Smisao je ovoga poglavlja pokazati kako stručni rad opstoji i izvan sfere samog projektiranja, odnosno da je istraživački dio *conditio sine qua non* kvalitetnoga projektantskog procesa. Objavljena su četiri stručna teksta, derivirana iz istraživačkog dijela diplomskog rada na našem Fakultetu, koji se već godinama smatra premissom za uspješno projektiranje.

Dizajn *Facte 2* izveden je iz dizajna fakultetskoga Godišnjaka, a potpisuju ga doc. Damir Bralić te Andrija Mudnić i Luka Reicher koji su uložili velik napor i pokazali veliko strpljenje pri prelamanju čak 240 stranica, posebice ako se uzme u obzir raznorodnost sadržaja. Dizajnerska ujednačenost ovih dviju publikacija proizlazi iz stajališta o njihovoj komplementarnosti: objedinjene one čine potpunu iskaznicu našega Fakulteta. Posredno, *Facta* i *Godišnjak* na najbolji mogući način promoviraju Zagreb i pozicioniraju ga na sveučilišnu kartu Europe, stimulirajući interakulturnu razmjenu. Uz tiskanu verziju, *Facta 2* dostupna je i na fakultetskom *issuu.com* profilu.

BRANIMIR RAJČIĆ

OBITELJSKA KUĆA U GUNJI

IZBOR RADOVA STUDENATA DIONICE ARHITEKTONSKOG PROJEKTIRANJA NA KOLEGIJU STUDIO 1 U AKADEMSKOJ GODINI 2014. /2015.

SINGLE-FAMILY HOUSE IN GUNJA

SELECTION OF STUDENTS' WORKS IN THE ARCHITECTURAL DESIGN STUDIO 1 IN ACADEMIC YEAR 2014/15

Studio 1 is an integrated course in the third semester of the Bachelor degree program at the Faculty of Architecture in Zagreb. The central topic of the course is the design of a single-family house viewed integrally as a part of a wider urban setting. In other words, students are required to design it within a housing development and to apply knowledge and skills they have acquired in other engineering-based courses on architectural structures. In academic year 2014/15 Gunja was selected as an appropriate site for two reasons. On the one hand it offers the opportunity to design in a new context characterized by some specific features of local architectural tradition. On the other hand, it provides the opportunity to come up with new design ideas for the areas struck by devastating floods in June 2014.

Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Zagreb, 2015.

Str. 106, ilustrir., hrvatski/engleski, predgovor
[21/21 cm, cb, meki uvez]

Oblikovali i uredili: Ivana Ergić, Branimir Rajčić
Recenzenti: Alenka Delić, Lenko Pleština
Lektura: Mladen Hoffman, Mirjana Ostoja
Prikazani su radovi studenata: Dora Barović, Antea Divić,
Marin Duić, Silvija Hruškar, Leon Husnjak, Ivona Lerga,
Andrea Lipej, Katarina Nanjara, Ela Pticek, Ante Surić,
Dario Urban i Gabriela Zec

ISBN 978-953-8042-08-9
CIP 000907669 [NSK Zagreb]

Studio 1 je integralni kolegij u trećem semestru Preddiplomskog studija na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. Okosnica kolegija, arhitektonski projekt obiteljske kuće, nadograđuje se urbanističkom komponentom, projektom stambenog naselja niske izgradnje i nizom tehničkih znanja u sklopu dionice arhitektonskih konstrukcija. Rad počinje analizom zatečenoga konteksta i programa. Potom se kroz analize referentnih primjera i klauzure istražuju karakteristike tipologija individualnog stanovanja. Temeljem stečenog predznanja prelazi se u etapu koncipiranja naselja i prostorne zamisli kuće. Idejno rješenje upotpunjuje se razradom tehničkih aspekata. Zadatak se razvija prema metodologiji rada pojedinih voditelja.

U akademskoj godini 2014. / 2015. odabrana je lokacija u Gunji radi istraživanja rada u novome kontekstu s područnim tradicijskim arhitektonskim značajkama i temama, te radi mogućih projektantskih rješenja za izvanrednu situaciju katastrofalne poplave iz lipnja 2014. godine.

Predložene su dvije urbanističke i tri građevinske čestice različite veličine, karaktera i programa. Unutar dionice Arhitektonskog projektiranja, na najmanjoj građevinskoj čestici tražilo se rješenje obiteljske kuće s radionicom i povrtnjakom za osobne potrebe, na većoj čestici rješenje koje sadrži i stan za treću generaciju te opsežniji gospodarski sadržaj, a na najvećoj rješenje koje uz matični i stan za treću generaciju sadrži zahtjevno osmišljen gospodarski dio.

Nakon obilaska terena studenti su upućeni na stručnu literaturu: „Kako narod gradi na području Hrvatske” (A. Freudenreich, 1972.), „Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo” (Z. Živković, 2013.) i članak „Perspektive i zaštita prostornog modela tradicijske slavonske kuće” (Ž. Koški, S. Lončar-Vicković, D. Stober, 2009.). Tijekom semestra održana su predavanja gostujućih predavačica: Borke Bobovec, pomoćnice ministrice za graditeljstvo i energetsku učinkovitost u zgradarstvu, s temom „Status obnove poplavljenih područja” i Sanje Lončar, poslijedoktorandice – više asistentice na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, s temom „Uvod u tradicijsku arhitekturu i stanovanje u Slavoniji i Baranji / Etnologija i arhitektura u Hrvatskoj od 1870-ih do 1970-ih – istraživanja, suradnje i međutjecaji”, te razgovor s Janom Šarinić, visom asistenticom na Odsjeku za sociologiju pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Uz uobičajeni tijek i očekivane rezultate rada ovoga su se semestra pojavile nove arhitektonske i urbanističke teme proizašle iz istraživanja zadanoga problema: 1) planiranje stambenog naselja male gustoće stanovanja i načina života koji je između suburbanog i ruralnog, 2) organiziranje velike građevne čestice s jednom ili više malih građevina, 3) odnos kuće i okućnice, koja se većim dijelom koristi za gospodarstvo, 4) odnos dijela kuće i okućnice s ulicom i zajednicom, 5) tip građevine koju korisnici mogu graditi ili razgrađivati prema vlastitu znanju i sposobnosti-

ma, u odnosu sa životnim ili gospodarskim tijekom, 6) građenje područnim materijalima i jednostavnim tehnologijama.

Vecina prijedloga unutar dionice Arhitektonskog projektiranja jesu prizemne ili katne kuće, dvostrešnog krova, izduljene ili rasčlanjene prostorne organizacije, s jednim ili nekoliko unutarnjih dvorišta, jednostavne konstrukcije, jeftine obloge, nezahtjevne okućnice i životnoga stila smještenog između suburbanog i ruralnog. Ambiciozniji projekti propituju prožimanje kuće i okućnice kao jedan od sadržaja kuće, kao prostornu organizaciju i međuodnos obaju elemenata ili kao specifičan životni stil.

Izložba „Obiteljska kuća u Gunji. Izbor radova studenata dionice Arhitektonskog projektiranja na kolegiju Studio 1 u ak. god. 2014. / 2015.” u organizaciji Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održana je u predvorju knjižnice Filozofskog fakulteta od 25. do 29. svibnja 2015. godine, u sklopu godišnjega znanstveno-stručnog skupa Hrvatskoga etnološkog društva pod temom „Baština i prirodne katastrofe. Poplave u Hrvatskoj 2014. godine – posljedice i perspektive.”

Na skupu su sudjelovali i doc. Ivana Ergić i doc. Branimir Rajčić s predavanjem koje je dobro prihvaćeno. Radi dokumentiranja i zahvale svima koji su sudjelovali u pripremi objavljena je knjžica.

Na poziv organizatora DA festivala izložba je postavljena na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu od 20. do 22. lipnja 2015. godine.

MOJCA SMODE CVITANOVIĆ

RETHINKING VITIĆ

RETHINKING VITIĆ

The book entitled *Rethinking Vitić* is a synthesis of a workshop program of the same name held in the summer term of academic year 2014/15 at the Faculty of Architecture in Zagreb and concurrently at the Faculty of Architecture in Ljubljana. The concept of the book and its publication is the result of the joint effort of all students with the assistance of their supervisors and other experts involved in the workshop program. Students' works supplemented with additional texts offer insight into the issues of revitalization and renovation of modern structures as well as into new typologies of alternative housing. The book brings forward the experience of a training process which involves an active interdisciplinary dialogue in the face of challenging circumstances that architects have to confront today.

Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Hrvatska gospodarska komora,
Županijska komora Rijeka
Sveučilište u Ljubljani, Arhitektonski fakultet
Edicija: Ljetne škole i radionice 20
Zagreb, 2015.

Str. 213, hrvatski, slovenski
[26/20 cm, u boji, meki uvez]

Uredništvo: Goran Rako, Idis Turato,
Alan Braun, Mojca Smode Cvitanovic
Izvršna urednica: Mia Andrasevic
Recenzenti: Leo Modrcin, Slaven Tolj
Lektura: Mirjana Ostoja

ISBN 978-953-8042-09-6
CIP 000909113 [NSK Zagreb]

Sloboda arhitektonske zamisli i ograničenja njezine realizacije, poznati komplementarni par projektantske prakse, akcentirani su polovi edukacijskoga procesa radionice *Rethinking Vitić* koju su tijekom ljetnog semestra akademske 2014./2015. godine vodili prof. Goran Rako i prof.dr.sc. Idis Turato, uz podršku v.pred.mr.sc. Alana Brauna. Studentskim radovima sugerirani prostorno-programski scenariji obnove danas napuštenoga i devastiranoga motela Sljeme arhitekta Ivana Vitića na Preluci slijedili su metodološki obrazac preokretanja kapitalističkog brutalizma turističke industrije u svoju korist kao sredstva za ostvarivanje vlastitoga cilja. S različitih zainteresiranih strana radionicu su svojim predavanjima informirali stručnjaci involvirani u domenama aktualne arhitektonske teorije i prakse, kritike i edukacije, problematike graditeljskog naslijeđa te njegove obnove i zaštite, ali i u domenama urbanih i kulturnih politika i poduzetništva. Dinamično odvijanje nastave u vidu redovitih vježbi, studijskih obilazaka i radno-prezentacijskih susreta u Zagrebu i Rijeci, pri čemu se studentima zagrebačkoga Arhitektonskog fakulteta pridružila grupa studenata arhitekture Sveučilišta u Ljubljani s prof. Tadejem Glazarom usporedno svladavajući isti zadatak, na svojevrsan je način sintetiziralo dinamizam suvremene arhitektonske prakse. U tom kontekstu nije neobično da u predloženi studentskim rješenjima iščitavanje procesa nastajanja arhi-

tekture ima naglašeniju ulogu od finalnoga produkta te da su završna prezentacija radionice, kao i predmetna publikacija, u svojoj elementarnoj namjeri oblik postprodukcije i dalje u svrši edukacijskog ciklusa. U službu istoga ciklusa stupila je i medijski popraćena izložba, održana na zadanoj lokaciji, realizacijom svojeg postava u ruševnoj zgradi bivšega motela izvrćući činjenice mogućega i nemogućega.

Knjiga *Rethinking Vitić* koncipirana je i realizirana timskim radom studenata, pri čemu je Mia Andrasević angažirana kao izvršna urednica, uz podršku voditelja i participaciju svih ostalih u radionicu uključenih stručnjaka. U njoj je sintetizirano gradivo istoimene radionice u obliku izmjenjujućih idejnih rješenja studenata i ekstrakata predavanja. Njezina evidentna namjera nije nudenje finalnih rješenja niti donošenje finalnih sudova, nego, u skladu s njezinim naslovom, pluralističko i demokratsko iznošenje viđenja jednoga problema. Proces revitalizacije moderne građevine suočen je s realnim aspiracijama suvremenoga društva, ravnopravno sagledavajući potrebe svih zainteresiranih strana. Kao odraz te činjenice, jedanaest ekstrakata predavanja u knjizi baca svjetlo na određene fragmente teme, a sedamnaest studentskih radova iste fragmente sintetizira i uobličuje u konkretna prostorna rješenja dajući im pritom i neizostavan – vlastiti sud. Već nazivi projekata, primjerice *Vitić to Vrtić*, *Plug-in Auto-*

strada, *Motor-Hotel*, *On the Edge*, *Healthscape*, *Foodscape*, *Hotel Class(es)*, *Copy/Paste* i *(Priroda(Grad(Vitić))* – (indikativna je činjenica da je većina naziva na engleskom jeziku) – iskazuju interes prema odnosu čovjeka i prirode, stvarnosti i virtualnosti, raznolikosti životnih stilova, tjelesnosti i duhovnosti, zdravlja i zdrave prehrane te paradoksa turističke industrije kao aspekata suvremenosti tematski bliskih zadatku. S druge strane, oni govore i o oblicima prostorne intervencije u arhitektonski sklop kojeg je trenutačna devastacija u kontradikciji sa statusom zaštićenoga kulturnog dobra. Suočavanje s navedenim problemima, kao metodološki princip, dovelo je do konkretnih rješenja.

Doprinos ove publikacije u kontekstu struke jest stvaranje novih perspektiva na suvremenu arhitektonsku problematiku, kako u području revitalizacije i obnove moderne građevine pod konzervatorskom zaštitom tako i u području preispitivanja tipologije hotela, odnosno alternativnog stanovanja, u skladu s činjenicom aktualnoga trenutka. Oba navedena problemska područja uvelike su prisutna u hrvatskoj arhitekturi današnjice. Drugi vrijedan doprinos jest u području edukacije, iznoseći iskustvo studija koji osim stvaranja „na papiru“ uključuje i aktivan dijalog s akterima te suočavanje s uvjetima koji danas okružuju arhitekta u koncipiranju i realizaciji njegove zamisli.

MIA ROTH-ČERINA

ZBORNIK IZLAGANJA S MEĐUNARODNOGA SIMPOZIJA ARHITEKTURA I DJECA „HURA ARHITEKTURA”

PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON ARCHITECTURE AND CHILDREN ”HURA ARHITEKTURA”

Architecture and Children – Built Environment Education Network is a working program of the International Union of Architects aimed to develop built environment education for children and youth as well as connect and encourage such activities around the world. The program is based on the assumption that, by learning about the built environment, the children of today will be able to understand the space around them and actively participate in its articulation as adults. Croatia joined this working program in 2007, represented through the Chamber of Architects. In 2009, the Chamber's former president Helena Knific-Schaps, together with the program's first Croatian delegate Sanja Filep (and an array of partners), organized an international symposium which brought together lecturers from various countries who introduced the modalities of implementing goals of this program to government officials and a broader audience.

Hrvatska komora arhitekata
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Zagreb, 2015.

Str. 208, hrvatski/engleski, predgovori, program,
izlaganja, biografije
[21/21 cm, boja, meki uvez]

Urednica: Sanja Filep
Recenzenti: Hildegard Auf-Franic, Tomislav Pletenac
Dizajn: Katarina Zlatec, Matej Korlaet
Lektura: Mirjana Ostoja

ISBN 978-953-57614-1-9
CIP 899259 [NSK Zagreb]

Architecture and Children – Built Environment Education Network jest radni program Međunarodnoga udruženja arhitekata (UIA) pokrenut s ciljem poticanja obrazovanja djece u temama vezanim za prostor te povezivanja i praćenja provoditelja takvih aktivnosti na međunarodnoj razini. Program polazi od pretpostavke da će djeca – učeći o izgrađenom okolišu, arhitekturi, urbanizmu i naslijeđu – moći kao odrasli građani, budući korisnici prostora, razumjeti prostor koji ih okružuje te aktivno sudjelovati u stvaranju uvjeta za zdrav i harmoničan životni okvir. Provodi se kao nekomercijalni projekt u dvadesetak zemalja svijeta, redovito zastupan pri nacionalnim strukovnim udruženjima.

Hrvatska postaje članicom programa 2007. godine na inicijativu tadašnje predsjednice Razreda arhitekata Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu (danas Hrvatske komore arhitekata) Helene Knific-Schaps, koja je prepoznala potencijal programa i važnost njegove implementacije u hrvatski obrazovni kontekst. Hrvatska komora arhitekata od početka je nositelj nacionalnog programa Arhitektura i djeca, a njegova prva voditeljica i povjerenica u radnoj grupi UIA postaje Sanja Filep. Na njihovu je inicijativu, u suradnji s nizom pojedinačnih i institucionalnih partnera, 2009. održan međunarodni simpozij u organizaciji Hrvatske komore arhitekata i partnerstvu s Arhitektonskim fakultetom i galerijom Modulor. Skup pod nazivom 'Hura arhitektura' okupio je čitav niz domaćih i inozemnih predavača uključenih u srodne aktivnosti te

je zahvaljujući dobroj medijskoj promociji u kratko vrijeme upozorio na značajne ciljeve programa, ali i predstavio nove i postojeće oblike njegove provedbe. Uz simpozij na različitim su lokacijama u Zagrebu organizirane i radionice za djecu.

Jednodnevni je simpozij 25. travnja 2009. otvorila tadašnja načelnica Odjela za predškolski odgoj Marija Ivanković u ime Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. U uvodnom dijelu govorili su Helena Knific Schaps, prof. dr.sc. Lenko Pleština, tadašnji dekan Arhitektonskoga fakulteta, Lidija Benšek Zavrski, izaslanica ministricе zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva te arhitekt Tomaž Kancler, delegat UIA. U radnome dijelu simpozija održano je dvanaest predavanja: Ewa Struzynska, predsjednica programa, Barbara Feller, Solange Espoille, Takeshi Inaba, Laurent Tardieu, Inga M. Abaeva i Nona S. Aznavuryan, Hannes Hubrich, Francka Mestrovic, Zrinka Marovic i Miranda Veljačić, Jozo Serdarević, doc. dr.sc. Edita Slunjski te prof. dr.sc. Sanja Filep s Anetom Mudronja Pletenac. Pokroviteljstvo nad tom međunarodnom (i u Hrvatskoj pionirskom) manifestacijom prihvatili su Grad Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva te Ministarstvo kulture, dajući time značajan poticaj ugrađivanju ciljeva programa u kurikulum. Zgusnuti zbroj uhodanih ili novoformiranih praktički predstavljanih na jednom okupu potpirio je entuzijazam za nastavak aktivnosti.

Zbornik je promoviran 30. lipnja 2015. u Oris kući arhitekture, a o simpoziju, programu *Architecture and Children*, te aktivnostima koje su uslijedile u idućim godinama govorili su predsjednik HKA Tomislav Čurković, organizatorica simpozija i urednica kataloga Sanja Filep, voditeljica programa Arhitektura i djeca HKA Mia Roth-Čerina, Aneta Mudronja Pletenac koja je od početka kontinuirano uključena u provedbu programa, Ida Loher iz Udruge za promicanje vizualne kulture OPA te Davorka Perić iz Društva arhitekata Zagreba (posljednje su četiri, s Gordanom Košec, 2010. pokrenule interdisciplinarni program 'Prostor.i.ja'). Predstavljanje kataloga bilo je tako prigoda i za rezimiranje rezultata koji su uslijedili: promociju je pratilo otvorenje izložbe osamdesetak radionica za djecu održanih od 2010. do 2015., koje su, djelujući pod inicijativom 'Prostor.i.ja', provedene u osnovnim školama, Društvu arhitekata i javnim prostorima Zagreba, Splita, Zadra, Osijeka i drugdje – motivirane, između ostaloga, i tragovima toga početnog entuzijazma.

Iako je od simpozija do realizacije njegova Zbornika prošlo neobičajeno puno vremena (izvršna se urednica Tajana Jaklenec, u suradnji s dizajnerima Katarinom Zlatec i Matejom Korlaetom, prihvatila obrade i heterogenog materijala koji je prikupljen za vrijeme i nakon simpozija pa je on dovršen i za objavu prihvaćen 2012., a otisnut 2015.), vremenski odmak dodatno potvrđuje značenje tada postavljenih temelja provedbe programa u Hrvatskoj, ali i aktualnost ciljeva međunarodnoga programa *UIA Architecture and Children*.

ALEN ŽUNIĆ

HRVATSKA MODERNA ARHITEKTURA IZMEĐU DVA RATA. NOVA TRADICIJA

TOMISLAV PREMERL

CROATIAN MODERN ARCHITECTURE BETWEEN THE TWO WORLD WARS. NEW TRADITION

TOMISLAV PREMERL

This book is based on the author's doctoral thesis, first published in 1989 and again a year later in a larger edition. This third edition has been substantially revised. At the time of its first publication, the book was a major step forward in the context of researches on Croatian Modernism between the two World Wars and the first synthetic overview of the architecture of the period. The new edition has been supplemented with two additional chapters: *Integration into Modern Trends* with the selected examples of Modernism outside Zagreb's architecture and *Memory of Modernism* which analyzes the development of Croatian architecture after World War II. The central hypothesis underlying the entire book is that Modernism is currently going on. The appendix contains detailed lists of names and biographies of architects, data about the competitions, publications and projects of the period. Premerl's life-work laid a solid foundation for a great number of recent studies on the architecture between the two World Wars.

EPH Media d.o.o., Jutarnji list
Zagreb, 2015.

Str. 304, literatura, izvori, kazalo
[26,5/20 cm, kolor, tvrdi uvez]

Urednik: Kresimir Galović
Recenzenti: Vladimir Marković, Velimir Neidhardt,
Karin Serman

Lektura i korektura: Ivana Galić Laslavic
Art direktor: Dino Durina
Tisak: Printera

ISBN 978-953-338-159-6
CIP 000914790 [NSK Zagreb]

‘Hrvatski Frampton’ – misao koja mi se javila još kod prvog intervjuja što sam ga za „Čovjek i prostor” imao prilike raditi s Tomislavom Premerlom povodom dodijeljene mu nagrade *Neven Šegvić* 2010. za sveukupan znanstveni, teorijski i publicistički rad. Mnogi su se tada pitali kako ju nije osvojio i prije (postoji od 1997.), ali Premerl je na to samo odgovorio: „Čovjek sam koji nije dobio puno nagrada tako da se i za ovu nisam previše pitao zašto je nisam dobio, a godine su prolazile... Znam da kad-tad stvari moraju doći na vidjelo, da jednom moraju biti prepoznate.” Ono što zaista povezuje Framptona i Premerla jest činjenica da su obojica objavili nezaobilazno važne bestselere o modernizmu – jedan za svjetsku arhitekturu, a drugi za hrvatsku. Frampton je, doduse, svoju knjigu objavio devet godina ranije (1980., s dopunjenim i revidiranim izdanjima 1985., 1992. i 2007.), pri čemu se on već mogao osloniti na brojna istraživanja svojih prethodnika, dok je Premerl napravio pravi pionirski pothvat stvaranja sintezne publikacije o hrvatskoj međuratnoj modernizmu. Neobična je podudarnost da su im 2015. objavljene najnovije publikacije – Premerlu navedeno treće izdanje, a Framptonu *Genealogy of Modern Architecture: A Comparative Critical Analysis of Built Form*, o kojoj je, kako i sam kaže, počeo razmišljati i prije negoli je ‘slavna’ *Modern Architecture: A Critical History* uopće bile u planu. Jedina je bitna razlika Framptonovo uvjerenje kako postoji kriza modernizma te unatoč neslaganjima s Jencksom piše i o postmodernoj arhitekturi, dok

Premerl za naš kontekst gotovo posve odbacuje njezino postojanje, iz čega proizlazi i osnovna ideja njegova trećeg izdanja: „Modernizacija [je] trajan i još nezavršen proces naše zive povijesti!”

Knjiga je nastala na temelju autorova doktora, prvi je put objavljena 1989., potom i godinu kasnije u dopunjenom izdanju, a zadržala je strukturu svojih prethodnica, o kojima nije potrebno previše govoriti, budući da je već dvadeset sedam godina ovo jedina cjelovita publikacija o hrvatskoj međuratnoj modernizmu. Za Premerla i dalje ključnu ulogu u formiranju tzv. *zagrebacke škole* ima Drago Ibler, no uz ‘nosiocima moderne’ iz prva dva izdanja sada su još kratkim biografskim podacima predstavljeni: Bogdan Petrović, Ljudevit Poelzer, Stanko Kliska, Hinko Bauer, Fabijan Kaliterna, Josip Kodl, Helen Baldasar, Zlatibor Luksić, Niko Armanda, Emil Ciciliani i Budimir Pervan. Novo je izdanje, uz izvornih 12 poglavlja, obogaćeno i dvama dodatnima: *Urađanje u moderne tokove*, s odabranim primjerima moderne izvan stroge likovnosti zagrebackoga arhitektonskog kruga (u Splitu, Dubrovniku, Sušaku, Istri i Osijeku), koji su prethodno zbog neistraženosti bili nepravilno izostavljani, i *Memorija moderne*, gdje Premerl ukratko analizira razvoj hrvatske arhitektonske scene nakon Drugoga svjetskog rata, u kontekstu međunarodnih zbivanja.

Iznimno vrijedan blok informacija smješten je na kraju knjige, u Dodatku, gdje su priloženi iscrpni popisi imena i bibliografije arhitekata,

podaci o natjecajima, publikacijama i projektima toga doba. Premerl je stvorio svojevrstan registar moderne arhitekture između dva rata, a posebno je zanimljivo pratiti listu s ispisanim mjestima u kojima su se naši ključni arhitekti moderne u to doba školovali (Prag, Beč, Budimpešta, Graz...) i u kojim su etabliranima internacionalnim uredima stjecali iskustva (isprva kod Wagnera, potom Behrensa, Loosa, Le Corbusiera...). Upravo je školovanje u inozemstvu te stvaranje međunarodnih kontakata i poznanstava sloj koji je očito imao velik utjecaj na formiranje toga važnoga sloja u povijesti hrvatske arhitekture, a to toliko nedostaje na našoj današnjoj arhitektonskoj sceni. U tome dijelu knjige autor evidentira i važnije arhitektonske izložbe, urbanističke natjecaje i događaje, zbornike, članke i publikacije te ključne časopise značajne za međuratno razdoblje, a navedena je i opsežna bibliografija za svakoga važnijeg arhitekta ili istraživača toga razdoblja. Na kraju knjige još su priloženi sažetci na engleskom i hrvatskom te kazalo imena – alat za lakše snalaženje u opsežnoj građi, koji inače kod arhitektonskih knjiga često izostaje.

Premerlovo životno djelo postavilo je temelje za mnoga u novije doba provedena istraživanja međuratne arhitekture, među kojima su i brojni monografski, odnosno opusni doktorati. Ono što se nameće kao prirodan slijed svih ovih nastojanja trebala bi biti publikacija koja će nastaviti i možda, napokon, iznjedruti jednako ambiciozno izdanje o razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata.

ZLATKO KARAČ

BAROKNA ARHITEKTURA

KATARINA HORVAT-LEVAJ

THE BAROQUE ARCHITECTURE

KATARINA HORVAT-LEVAJ

This book is the 11th edition of the revised series named *Art History in Croatia* published by Ljevak. This outstanding monograph is up to now the most comprehensive synthesis of Baroque architecture in Croatia. The author has systematically researched a complex subject matter adopting a contemporary approach to stylistic and typological analysis of buildings and retaining a critical eye on some earlier partial researches. In the introduction the author defines the phenomenon of the Baroque in both the European and the Croatian context describing the specific features of our local *milieu*, spatial and temporal framework and the historical periods of the new style. The book contains two main typologically different entities: religious and secular architecture. The subject matter is interpreted chronologically (in particular the 17th and the 18th centuries) across different Croatian regions since they were exposed to different lines of foreign Baroque influence: the Venetian and Roman influence on the Adriatic coast and the Austrian influence in the continental part of Croatia.

Naklada Ljevak d.o.o.
Edicija: Povijest umjetnosti u Hrvatskoj
Zagreb, 2015.

Str. 724, ilustr. 580, bilj. 1544, literatura, izvori, kazalo
[27/20 cm, kolor, tvrdi uvez/omot]

Urednica: Nives Tomašević
Recenzenti: Vladimir Marković, Tonko Maroević
Lektura, korektura, kazala: Ivana Majer
Fotografije: Paolo Mofardin
Arh. nacrti: Ivan Tenšek, Ivana Valjato-Vrus, Davor Zuljan
Graficka i likovna oprema: Luka Gusić
Tisak: Printera Grupa d.o.o.

ISBN 978-953-303-858-2
CIP 000914185 [NSK Zagreb]

U kapitalnoj ediciji *Povijest umjetnosti u Hrvatskoj*, koju već nekoliko godina u suradnji s Institutom za povijest umjetnosti [IPU] sukcesivno izdaje 'Naklada Ljevak', kao 11. svezak objavljena je velika monografija o arhitekturi hrvatskoga baroka dr. Katarine Horvat-Levaj, povjesničarke umjetnosti i znanstvene savjetnice u IPU. Ishodišta spomenute biblioteke sežu u rane 1980-e kada je 'Sveučilišna naklada Liber' kao prvu (i, nažalost, jedinu) knjigu u ediciji objavila upravo sintezu naše barokne umjetnosti, koju je tada pripremio tim doajena – Anđela Horvat, Radmila Matejčić i Kruno Prijatelj (1982.). Zadatak je za Katarinu Horvat-Levaj bio to težiti jer je trebalo napraviti metodološki i konceptijski odmak u odnosu na to klasično djelo, odlučiti se za mnoge nove interpretacije (pa i ispravke, gdje je to bilo potrebno) te uvesti suvremene valorizacijske kriterije koji će nadograditi prijašnju pozitivističku inventarizaciju naše barokne bastine.

Nova sinteza baroka dr. Horvat-Levaj već je u temeljnim konturama posve drukčiji tip knjige. Ona se ne bavi sveukupnom umjetnošću hrvatskoga 17. i 18. stoljeća, nego samo arhitekturom, dok slikarstvo i kiparstvo ostavlja drugim stručnjacima. Naime, u 'Ljevakovoj' su ediciji za starija razdoblja oblikovani cjeloviti svesci koji pokrivaju ukupan umjetnički fenomen razdoblja i stila (npr. *Prapovijest, Antika, Renesansa*), a od baroka se zbog opseznosti građe stilska razdoblja obrađuju u zasebnim svescima za svaku od umjetničkih disciplina.

U uvodnome dijelu autorica definira fenomen baroka u europskom kontekstu, a potom i u Hrvatskoj, određujući naše lokalne posebnosti, prostorni i vremenski okvir te periodizaciju novoga stila. Za razliku od ranije 'Liberove' monografije strukturirane po regionalnom ključu, Horvat-Levaj od svoje prve stranice prostor barokne Hrvatske sagledava kao integralnu cjelinu gdje se simultanom analizom prati razvoj srodnih arhitektonskih tipova i istovremenih utjecaja iz različitih kulturnih zona u našem okruženju, koje su tada bile ishodišta geneze stila (Venecija, Rim, Austrija itd.). U kompoziciji knjige ističu se dvije velike cjeline s tipološkom podjelom građe na sakralnu i profanu arhitekturu, u sklopu tih poglavlja interpretacija je provedena kronološki, posebno za 17. i 18. stoljeće, a tek unutar pojedinog razdoblja promatraju se i osobitosti regionalnih cjelina Hrvatske izloženih posve različitim inozemnim strujanjima. Tako složena mreža interpretacija knjigu Katarine Horvat-Levaj pretvara u golemu fresku vremena, slojevite povijesti i prebogatih umjetničkih fenomena.

Iako je fokus monografije na 'čistim' baroknim stoljećima – ranom 17. i visokom 18. – autorica je poveznicu sa 'susjednim' stilskim razdobljima ostvarila mjestimičnim ekskursima k *Übergang* manifestacijama, primjerice manirizma s kraja 16. stoljeća u donjem sloju stila (osobito u Dubrovniku) te kasnoga baroknog klasicizma s početka 19. stoljeća. Tipološke teme unutar velikog poglavlja o sakralnoj arhitekturi sistematizirane su, uz ostalo, i

prema oblicima tlocrta, dok se u bloku o profanoj arhitekturi analiziraju rezidencijalni sklopovi, arhitektura gradskih palaca. Posebno poglavlje čini tema bastionskih utvrda, kod kojih je i interpretacija renesansnih ishodišta sastavni dio geneze.

Velika je vrijednost knjige u vrsnome odabiru ilustracija – novih autorski snimljenih fotografija, te još više brojnih arhitektonskih snimaka što su za ovu prigodu grafički ujednačene, iako je kod bitnih primjera autorica uvrstila i originalne arhivske nacрте koji nisu samo dokument nego su i grafička umjetnička djela toga doba. Knjiga u *appendixu* sadrži iscrpnu bibliografiju, vrijednu zbog popisa novijih djela koje u knjizi Horvat – Matejčić – Prijatelj ne možemo naći. Od korisnih alata za lakše snalaženje u opsežnoj građi valja istaknuti minuciozno pripremljena kazala osobnih imena te lokaliteta i spomenika. U tome dijelu standardnih priloga, nažalost, nedostaje sažetak na nekome od svjetskih jezika (to je i jedina zamjerka knjizi), koji je tim potrebniji jer je malo vjerojatno da će se djela ovakva opsega i zahtjevnosti ikada moći objaviti u, primjerice, engleskim izdanjima.

Ova je kapitalna monografija dosad najopsežnija autorska sinteza arhitekture baroka na tlu Hrvatske, u kojoj autorica složenu građu interpretira serioznom znanstvenom metodom, suvremenim pristupom stilskoj i tipološkoj analizi građevina te s naglašenim kritičkom diskursom u odnosu na prijašnja parcijalna istraživanja.

MLADEN OBAD ŠČITAROCI

KRAJOLIK KAO KULTURNO NASLIJEĐE

METODE PREPOZNAVANJA, VRJEDNOVANJA I ZAŠTITE KULTURNIH KRAJOLIKA HRVATSKE

BISERKA DUMBOVIĆ BILUŠIĆ

THE LANDSCAPE AS CULTURAL HERITAGE

METHODS OF IDENTIFYING, EVALUATING AND PROTECTING CROATIAN CULTURAL LANDSCAPES

BISERKA DUMBOVIĆ BILUŠIĆ

The book entitled *The Landscape as Cultural Heritage* is based on Ph.D. researches carried out within the framework of two scientific research projects: *Urban and Landscape Heritage of Croatia as Part of European Culture* and a scientific project *Heritage Urbanism – Urban and Spatial Models for Revitalization and Enhancement of Cultural Heritage* [HERU] run by the Croatian Science Foundation. The book will contribute to a more thorough understanding of landscape as a complex system which needs to be evaluated from different standpoints. On the basis of research results the author suggests new methods of landscape recognition, documentation and evaluation comparable to the widely accepted international theoretical principles and promotes the idea that they constitute essential prerequisites for an adequate protection of cultural landscapes in Croatia.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Uprava za zaštitu kulturne baštine
Zagreb, 2015.

Str. 348, ilustr. 110, bilj. uz tekst; Summary,
Tumač pojmova, Literatura, Izvori, Biljeska o autorici,
[26/21 cm, kolor, meki uvez]

Urednica: Sanja Šaban
Recenzenti: Mladen Obad Ščitaroci, Vladimir Kušan
Lektura: Silvija Brkić Midžić
Grafičko oblikovanje: Ivo Madžor, Kofein d.o.o., Zagreb
Tisak: Printera grupa d.o.o.
Naklada: 500

ISBN 978-953-312-032-4
CIP 000916002 [NSK Zagreb]

Knjiga je nastala na temelju doktorskih istraživanja koja su provedena u sklopu znanstveno-istraživačkog projekta *Urbanističko i pejzažno naslijeđe Hrvatske kao dio europske kulture* na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U završnoj etapi knjiga je rađena u sklopu znanstvenog projekta Hrvatske zaklade za znanost – *Urbanizam naslijeđa – urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnog naslijeđa* [HERU].

U današnjem znanstvenom sustavu Hrvatske knjige se ne vrjednuju na zadovoljavajući način jer se smatra da su znanstveni doprinosi postignuti u doktorskoj disertaciji, te posebice u objavi znanstvenih članaka u svjetskim časopisima s visokom citiranošću. Međutim, primijenjena znanstvena istraživanja, kojima pripada i istraživanje rezultat kojeg je i ova knjiga, moraju naći svoju primjenu u stvarnom životu, u konkretnim planovima, projektima i strategijama gdje su naslijeđe i prostor središte interesa. Jedino tako možemo cjelokupno hrvatsko kulturno naslijeđe prepoznati, očuvati, unaprijediti i osuvremeniti. Knjige potiču na nove poglede i na promjenu pristupa i metoda u stručnim područjima. Knjiga *Krajoлик kao kulturno naslijeđe* omogućit će ozbiljnije shvaćanje krajolika nego što je to dosad, shvaćanje kulturnog krajolika kao složenog sustava koji se može i mora sagledavati s različitih gledišta, ali pritom ne treba zaboraviti da je krajolik u stalnoj mijeni jer je živ.

Očuvanje kulturnog krajolika, kao i općenito graditeljskog naslijeđa, neće uspjeti ako izo-

stane život, ako nema čovjeka koji svojim aktivnostima i svojim životom vraća ili unaprjeđuje život krajolika i drugoga naslijeđa. Međutim, i čovjeku je danas potrebna izobrazba jer treba naučiti kako se živi i radi u kulturnom krajoliku, u graditeljskom naslijeđu kojeg Hrvatska ima previše jer ga nije u stanju zbrinuti. Moramo ubrzo, ne odgađajući, pronaći prihvatljiv put i održiv model za afirmaciju 25. stoljeća urbane kulture na tlu Hrvatske, te još više stoljeća kulturnoga krajolika, jer život i suživot čovjeka s prirodom na tlu Hrvatske još je mnogo stariji.

U Hrvatskoj se krajolik još uvijek najčešće doživljava kao lijepa romantična slika i poistovjećuje se s raslinjem i reljefom, a prostor se doživljava apstraktno ili kao teren za gradnju. No krajolik je mnogo više od lijepe ambijentalne slike. Krajolik Hrvatske istodobno je i *prostor* Hrvatske – jednako na zemljinoj površini (*landscape*), kao i na morskoj površini (*seascape*), te ga se jednako mora doživljavati kao dobro od najvećega nacionalnog interesa. U suvremenom svijetu krajolici su prepoznati kao jedan od važnih čimbenika prostornog identiteta zemlje, bilo da se radi o krajolicima visokog stupnja prirodnosti ili su tijekom vremena oblikovani čovjekovim djelovanjem pa ih nazivamo *kulturnim krajolikom*. Osim identitetskog, krajolici imaju veliko društveno i gospodarsko značenje.

Kulturni krajolik, kao prostor stvoren međudjelovanjem čovjeka i njegova prirodnog okruženja, valja promatrati slojevito. Nekad se stitio pojedinačni spomenik kulture kao gra-

diteljski artefakt sa svojom pripadajućom kastarskom česticom. Nakon toga prepoznala se važnost okruženja kulturnoga dobra pa se stiti ambijent u kojem se ono nalazi. Danas se kulturna i prirodna dobra promatraju prostorno umreženo, kao isprepletana cjelina satkana od brojnih slojeva koji čine kulturni krajolik. Cjelovitost, sveobuhvatnost i slojevitost čitanja kulturnih i prirodnih dobara u prostoru jamstvo su vršne zaštite i aktivnog korištenja u svrhu gospodarskog, društvenog i kulturnog razvoja, ali i očuvanja nacionalne prepoznatljivosti.

U Europi i svijetu Hrvatska je prepoznata kao zemlja lijepih i raznolikih krajolika visokoga stupnja prirodnosti te staroga kulturno-povijesnoga graditeljskog naslijeđa. Prepoznavanje tih vrijednosti jasno ukazuje i na usmjerenje gospodarskog razvoja Hrvatske, pri čemu valja te vrijednosti sačuvati i unaprijediti, ali na njima mudro i racionalno graditi gospodarski oporavak. U 21. stoljeću razvoj gospodarstva ne potiču samo tvornice ili trgovački centri, već promišljeno i održivo korištenje nacionalnih bogatstava. Hrvatski prostor s naslijeđenim kulturnim krajolikom i graditeljskim naslijeđem jest hrvatski resurs, hrvatsko bogatstvo od najvećega nacionalne, društvene i gospodarske važnosti. Nažalost, on se češće doživljava apstraktno i deklarativno jer se još uvijek ne prepoznaje kao pokretač gospodarskog i turističkog razvoja. Jedan od razloga zašto je to tako vidimo u nepostojanju standarda i kriterija za prepoznavanje, dokumentiranje i vrjednovanje kul-

turnoga krajolika. Zbog izostanka sustavnoga metodskog pristupa, različitog razumijevanja krajolika te zbog malobrojnih istraživanja i objavljenih radova – u Hrvatskoj se krajolik još uvijek nije shvatio u dovoljnoj mjeri važnim – ne samo radi očuvanja prostornog i kulturnog identiteta nego i kao značajan činitelj gospodarskog razvoja.

Autorica ističe da je svaki krajolik stvoren kao rezultat čovjekova boravljenja, korištenja i oblikovanja pa stoga predstavlja jednu od kulturnih kategorija. Međutim, kulturno-povijesne sastavnice, kao važan čimbenik prepoznavanja i utvrđivanja krajoličnih tipova i krajoličnih područja, nisu u dovoljnoj mjeri uključene u tipološko razvrstavanje krajolika. Zato je moguće uspostaviti metode dokumentiranja, sistemizacije i očuvanja krajolika koje bi omogućile zaštitu krajolika Hrvatske i njegovu međunarodnu usporedivost. Na temelju provedenih analiza autorica predlaže metode prepoznavanja, dokumentiranja i vrjednovanja, koje su usporedive s općeprihvaćenim međunarodnim teorijskim stajalištima, i ističe da su one osnovna pretpostavka za primjerenu zaštitu kulturnih krajolika u Hrvatskoj.

Doprinos je knjige ponajprije u predloženoj metodi tipološkoga razvrstavanja ili tipološke karakterizacije. Ta se metoda u velikoj mjeri temelji, osim na prirodnim, i na kulturnim sastavnicama (a to su uzorci naselja i kulturno naslijeđe), te na povijesnim obilježjima. Osim te metode autorica uspostavlja i model vrjednovanja kulturnih krajolika zasnovan na odabranim grupama vrijednosti kulturnoga naslijeđa (kao što su kulturno-povijesno-esteske, prirodno-okolišne, društveno-ekonomske), ali i na jasno određenim kriterijima, kao što su: cjelovitost, izvornost/očuvanost, rijetkost, raznolikost, zastupljenost elemenata kulturnog naslijeđa, estetska obilježja i drugi kriteriji. Na kraju uspostavlja teorijski sustav mjera i metoda potrebnih za primjerenu zaštitu kulturnih krajolika u Hrvatskoj.

Rezultati istraživanja izloženi u knjizi mogu biti polazište za:

- pripremu *Registra/Upisnika kulturnih krajolika Hrvatske*;
- izradu pravilnika i napatuka u Ministarstvu kulture za prepoznavanje, vrjednovanje i zaštitu krajolika kao kulturnog naslijeđa;
- pripremu standarda i kriterija za metodu tipološkoga razvrstavanja (odnosno karakterizaciju) krajolika Hrvatske;

– izradu *Atlasa krajolika Hrvatske*, koji bi se nadovezali na sadašnji program Vijeća Europe i izradu *Atlasa europskih krajolika*.

Knjiga je podijeljena u sedam poglavlja.

Prvo poglavlje – *Određenje pojma krajolik i kulturni krajolik* – usmjereno je na pojašnjenje pojma krajolik jer je podložno različitim razumijevanju, tumačenju i često nesuglasju, što je u hrvatskom jeziku dodatno naglašeno korištenjem nekoliko riječi koje se odnose na isti pojam: krajolik, krajobraz i pejzaž. Zaključeno je da je krajolik kulturna kategorija stvorena međudjelovanjem čovjeka i njegova prirodnog okoliša. Zbog toga u istraživanju, dokumentiranju, planiranju i upravljanju krajolik zahtijeva integralni i transdisciplinarni pristup društvenih i prirodnih znanosti.

U drugom poglavlju – *Pravna zaštita krajolika u Hrvatskoj i usporedba s europskim zemljama* – prikazani su međunarodni i domaći normativni i zakonski standardi zaštite krajolika. Zaključeno je da stanje aktualne pravne zaštite krajolika u Hrvatskoj nije zadovoljavajuće jer ne osigurava potrebnu razinu zaštite krajolika kao bitnog elementa prepoznatljivosti i prostornog identiteta Hrvatske. Predložen je način na koji se sustav pravne zaštite krajolika u Hrvatskoj može uskladiti s međunarodnim – usklađivanjem sadašnjih zakona koji izravno (primjerice: Zakon o prostornom uređenju i gradnji, Zakon o prihvaćanju Europske konvencije o krajolicima, Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Zakon o zaštiti prirode) ili neizravno (primjerice: Zakon o šumama, Zakon o vodama, Zakon o poljoprivredi i dr.) utječu na stanje i promjene u krajoliku.

U trećem poglavlju – *Tipološki razvrstaj – karakterizacija krajolika* – predstavljene su metode tipološke klasifikacije (odnosno karakterizacije) krajolika koje se primjenjuju u europskim zemljama. Usporedbom s obilježjima krajolika u Hrvatskoj predložen je model tipološke podjele krajolika, provjeren na istraživanom području Žumberka, podjelom na opće krajolične tipove i krajolične tipove. Osim prirodnih sastavnica [koje utvrđujemo primjenom geografsko-informacijskog sustava (GIS)], u određivanju krajoličnih jedinica (tipova i područja) u velikoj su mjeri uključene i antropogene (kulturne i povijesne) sastavnice.

U četvrtom poglavlju – *Krajolik kao vrsta kulturnog naslijeđa* – prikazan je teorijski, međunarodni pristup metodama prepoznavanja i dokumentiranja kulturnih krajolika te je is-

pitana primjenjivost za krajolike u Hrvatskoj. Kulturni krajolik definiran je kao zemljopisno područje jasnih i prepoznatljivih obilježja, rezultat međudjelovanja čovjeka i njegove prirodne okoline. Zaključeno je da postojeći pravilnici i stručna znanja u Hrvatskoj ne osiguravaju potrebnu razinu prepoznavanja i obrade kulturnih krajolika pa ih treba dopuniti prema predloženoj metodi razvrstavanja. Postoje brojni i raznovrsni kulturni krajolici koji zaslužuju zaštitu, kao što su: urbani, ruralni, poljodjelski, industrijski, sakralni, morski, riječni, krajolici utvrda, krajolici dvoraca itd.

U petom poglavlju – *Vrjednovanje kulturnog krajolika* – izloženi su teorijski pristupi i međunarodni modeli vrjednovanja kulturnih krajolika te su uspoređeni s metodom vrjednovanja ostalih kulturnih dobara u Hrvatskoj. Rezultat je predloženi model vrjednovanja kulturnih krajolika usklađen s međunarodnim u pogledu kriterija i primijenjenih postupaka. Za predloženi model kao referentni okvir korištene su međunarodne povelje i preporuke, ali i teorijski radovi renomiranih autora koji se bave pitanjima zaštite kulturnih krajolika, a provjeren je na istraživanome području Žumberka.

U šestom poglavlju – *Sustav i metode zaštite kulturnog krajolika* – navedeni su teorijski pristupi i međunarodno usvojene metode zaštite krajolika. Nakon provedene analize primjenjivih metoda i sustava zaštite u međunarodnom okruženju predložene su metode i sustav zaštite krajolika i kulturnih krajolika u Hrvatskoj.

Sedmo poglavlje – *Izazovi očuvanja i održivog razvoja krajolika* – zaključni je dio knjige, nakon čega slijedi pojmovnik i opširna literatura.

Knjiga *Krajolik kao kulturno naslijeđe* donosi suvremene i nove poglede na krajolik kao naslijeđe, što je posebice važno u području kulturnih dobara i konzervatorske struke, ali i za područje urbanizma, prostornog planiranja i pejzažne arhitekture. Knjiga će imati praktičnu primjenu u konzervatorskoj i urbanističkoj struci, no i u akademskoj izobrazbi u različitim znanstveno-stručnim područjima – tehničkom, biotehničkom, prirodnom i humanističkom.

Stručne i znanstvene knjige pišu se kako bi bile citane, da potiču nove poglede, ali i da osuvremenjuju dosadašnje metode. Knjiga *Krajolik kao kulturno naslijeđe* jedna je od takvih.

ZLATKO HINŠT

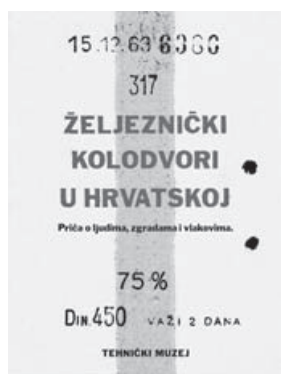
ŽELJEZNIČKI KOLODVORI U HRVATSKOJ PRIČA O LJUDIMA, ZGRADAMA I VLAKOVIMA

NEDA STAKLAREVIĆ, TAMARA ŠTEFANAC

RAILWAY STATIONS IN CROATIA THE STORY OF PEOPLE, BUILDINGS AND TRAINS

NEDA STAKLAREVIĆ, TAMARA ŠTEFANAC

The book entitled *Railway Stations in Croatia – The Story of People, Buildings and Trains*, written by Neda Staklarević, adviser of the Technical Museum in Zagreb and Tamara Štefanac, director of the Croatian Railway Museum, is the only published monograph about the history of railway stations in Croatia. It comprises numerous texts based on the analysis of historical sources and documents as well as the photographs of railway station buildings and their interiors, other buildings, views of the wider railway station surroundings, and sketches and drawings of railway station facilities. The book was presented on the occasion of a thematic exhibition *Railway stations in Croatia* (29 Dec 2014 – 24 Feb 2015) hosted by The Technical Museum in Zagreb.

Tehnički muzej
Zagreb, 2015.

Str. 304, ilustr. 280, literatura, izvori; hrvatski
[27/21 cm, kolor, meki uvez/omot]

Urednice: Neda Staklarević, Tamara Štefanac
Recenzent: Borna Abramović
Lektura: Nataša Bunijevac, Margarita Medjurečan
Graficko oblikovanje i priprema: Boris Greiner
Tisak: Vemako tisak

ISBN 978-953-6568-46-8
CIP 000898075 [NSK Zagreb]

U monografiji je u pet regionalnih područja Hrvatske sadržano u tekstovima i prilogima ukupno 20 željezničkih kolodvora, uz osvrtu o željezničkim prugama s kojima su dotični kolodvori i područja bili povezani. Regionalna su područja ujedno poglavlja, a željeznički kolodvori unutar njih kao svojevrsna potpoglavlja. Za područje sjeverozapadne Hrvatske to su pruge i kolodvori vezani za željezničke kolodvore Čakovec, Varaždin, Zagreb (Glavni kolodvor Zagreb i Zapadni kolodvor Zagreb) i Dugo Selo. Za područje središnje Hrvatske to su željeznički kolodvori Koprivnica, Križevci, Bjelovar i Sisak. Za područje istočne Hrvatske to su željeznički kolodvori Osijek, Vinkovci i Slavonski Brod. Za područje zapadne Hrvatske to su željeznički kolodvori Karlovac, Rijeka i Pula. Za područje južne Hrvatske to su željeznički kolodvori Knin, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Metković. Za sve ove kolodvore priložene su fotografije od vremena gradnje i kada su izgrađeni, pa u nekom od razdoblja do današnjih izgleda. Uz ovih dvadeset obuhvaćeni su i drugi pojedini kolodvori u važnijim mjestima u svakomu od regionalnih područja. Prikazi se pretežito odnose na putnički promet, ali se osvrću i na teretni promet, posebice na ranžirne kolodvore za formiranje teretnih vlakova i rad vezan za teret unutar pojedinih kolodvora.

Željeznički kolodvori počeli su se graditi već od izgradnje prvih željezničkih pruga u drugoj

polovici 19. stoljeća, kada su na području Hrvatske radila dva željeznička poduzeća – austrijsko Društvo južnih željeznica i Mađarske kraljevske državne željeznice. Među prvima je izgrađena zgrada kolodvora Čakovec 1860. godine nakon izgradnje željezničkih pruga od Kotoribe do Čakovca i Pragerskog. Slijedila je zgrada Južnoga kolodvora Zagreb ili *Agram Südbahnhof* (poslije nazvan Zapadni kolodvor) 1862. godine, kao i u Sisku, kad je izgrađena željeznička pruga Zidani Most – Zagreb – Sisak. Izgradnjom pruge Osijek – Beli Manastir izgrađen je i kolodvor Osijek. Nakon izgradnje željezničke pruge Čakovec – Zaprešić 1886. godine izgrađen je i kolodvor Varaždin. Izgradnjom željezničke pruge od Zagreba do Karlovca 1865. godine izgrađen je i provizorni kolodvor Karlovac (dovršen 1903.), a kad je 1873. izgrađena pruga dalje do Rijeke, iste je godine dovršena i zgrada kolodvora Rijeka kao privremeno rješenje (prijamna kolodvorska zgrada izgorjela je u požaru 1888., da bi djelomično bila rekonstruirana 1907.), a kolodvor u Puli 1876. godine. Nakon izgradnje navedenih željezničkih pruga, ali i već nakon izgradnje pruge do Rijeke, pojavila se potreba i planovi za novu zgradu kolodvora u Zagrebu, da bi 1892. godine bio izgrađen Zagreb Državni kolodvor, poslije preimenovan u Zagreb Glavni kolodvor. Zgrada toga kolodvora definirana je elementima kolodvorske arhitekture vremena gradnje i obilježjima hi-

storicizma, a dijelovi pročelja sadrže bogate arhitektonske kompozicije u stilu neoklasicizma. Zgrade kolodvora u Zagrebu i Rijeci građene su prema nacrtima mađarskog arhitekta Ferenc Pfaffa. Navedeni kolodvori čine kulturnu baštinu, a o tome se vodi briga i prilikom obnove. Valja istaknuti da je nekoliko kolodvora doživjelo potpune promjene jer su u prvobitnom obliku izgrađeni u 19. stoljeću, da bi, primjerice, u Vinkovcima bila izgrađena nova zgrada 1965., a u Slavanskom Brodu 1977. godine. Kolodvori u Splitu i Šibeniku izgrađeni su 1877. i povezani su prugom do Knina (kolodvor je izgrađen 1888., a 1965. nova zgrada), ali tek 1925. godine dalmatinske željeznice spojene su preko Like s kontinentalnom Hrvatskom. Nakon izgradnje pruge Knin – Zadar izgrađen je i kolodvor Zadar 1967. godine. Uskotračna pruga Ploče – Metković zamijenjena je prugom normalnog kolosijeka 1966. godine i izgrađenim novim kolodvorom u Pločama. Prikazana su i oštećenja i stanje pojedinih kolodvora i pruga tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata i Domovinskoga rata.

Kvaliteti knjige uvelike je pridonijela suradnja s cijelim nizom željezničkih stručnjaka i jedinica, knjižnica, arhiva, muzeja i drugih institucija. To ukazuje da je monografija rezultat vrijednoga stručnog i istraživačkog rada u spoju više područja tehničkih i društvenih znanosti.

ALEKSANDAR KADIJEVIĆ

ITINERERI: MODERNA I MEDITERAN

TRAGOVIMA ARHITEKATA NIKOLE DOBROVIĆA I MILANA ZLOKOVIĆA

LJILJANA BLAGOJEVIĆ

ITINERARIES: MODERNISM AND THE MEDITERRANEAN

FOLLOWING THE ARCHITECTS NIKOLA DOBROVIĆ AND MILAN ZLOKOVIĆ

LJILJANA BLAGOJEVIĆ

The monograph entitled *Itineraries: Modernism and the Mediterranean – Following the architects Nikola Dobrović and Milan Zlokoivić*, written by dr. Ljiljana Blagojević, professor at the Faculty of Architecture in Belgrade, successfully completes a series of the author's researches into the Mediterranean inspirations that can be traced in the works of the founders of Serbian Modernism. Based on the analysis of the newly-discovered documents, the book sheds new light on the Mediterranean background of Serbian and regional Modern architecture which has not yet been extensively researched. It offers a profound insight into the phenomenology of the Mediterranean spirit in a wider historical context. It also shows that the progressive Serbian architects have always had considerable interest in the multi-layered heritage of this unique transcultural region.

Službeni glasnik – Arhitektonski fakultet
Univerziteta u Beogradu
Edicija: Umetnost i kultura
Beograd, 2015.

Str. 236, ilustr. 211, literatura, izvori, *summary*
[24/20 cm, c/b, meki uvez, omot]

Urednica: Milka Zjačić Avramović
Glavni urednici: Jelena Trivan, Vladan Đokić
Recenzenti: Dorde Zlokoivić, Jerko Denegri, Milanka Todić
Prijevod na engleski: Edward Djordjević
Lektura: Nevena Čović
Dizajn: Miloš Majstorović, Sasa Besević
Tisak: Glasnik štamparija

ISBN 978-86-519-1903-2 [SG]
CIP 72.036 (497.1)“19”[NBS]

Objavlivanjem monografije „Itinereri: Moderna i Mediteran. Tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zlokoivića” dr. Ljiljana Blagojević, profesorica Arhitektonskog fakulteta u Beogradu, uspješno zaokružuje višegodišnja istraživanja mediteranskih inspiracija u radu ovih značajnih utemeljitelja srbijanske moderne. Temeljena na analizi novootkrivenih dokumenata prikupljenih u privatnim ostavštinama i arhivima, monografija osvjetljava nedovoljno proučene mediteranske osnove srbijanske i regionalne moderne arhitekture. Proučavajući više od četvrt stoljeća Zlokoivićevu i Dobrovićevu stručno-umjetničku djelatnost, dr. Blagojević je ovom prilikom upotpunila fond raspoloživih saznanja o njihovim stvaralačkim biografijama vezanim za istočnu obalu Jadrana, srednju Europu i kontinentalni zapadni Balkan.

Knjiga je funkcionalno podijeljena na nekoliko tematskih cjelina. U inicijalnom „Uvodu” obrazlaže se strategija promatranja materije u širem geokulturološkom kontekstu europskog modernizma kombiniranjem komparativne i dijakroničke metode, s fokusom na transkulturalni prijenos ideja kroz školovanje, građenje, osobne kontakte i putovanja. Istaknuto je da je jedan od ciljeva monografije utvrđivanje prepoznatljivih modusa modernizma na uzemu dubrovačkom, hercegovačkom i ulcinjskom području.

U poglavlju „Italienske Reise” stavlja se naglasak na razdoblje Zlokoivićeva odrastanja u Trstu. Nedvojbene rane tršćansko-mediteranske inspiracije autorica pronalazi u Zloko-

vićevu zanimanju za mediteranizirani *rundbogen* stil, zastupljen na njegovoj antologijskoj beogradskoj visekatnici Josifa Šojata (1925.-1927.). U poglavlju „Galicija” u središtu je pozornosti Dobrovićevu i Zlokoivićevu djelovanje tijekom Prvoga svjetskog rata, kada ih ni najdublja osobna razočaranja i emotivni gubici nisu omeli u planiranju buduće graditeljske aktivnosti. Sljedeće poglavlje „Balkanske ekspedicije” aktualizira obilasku drevnih kulturno-povijesnih cjelina koje je Zlokoivić u međuracu prakticirao na prostorima novoformirane Kraljevine SHS. Tijekom ovih znanstvenih pohoda, uz mediteransko i srednjovjekovno bizantsko-srpsko graditeljsko nasljeđe, građevine balkanske orijentalne folklorne arhitekture jednako su ga nadahnjivale. To se posebice očitava na njegovim pojedinim zgradama u Beogradu, Prizrenu i Ulcinju. U poglavlju „Mediteran” naglasak je na Dobrovićevim mediteransko-jadranskim iskustvima, kao i Zlokoivićevim izvedbama i nerealiziranim projektima, sagledanim paralelno s djelovanjem Le Corbusiera i talijanskih arhitekata. Uz sljedeće poglavlje „Južni Jadran” ono se po opsegu i faktografsko-analičkoj slojevitosti izdvaja kao stožerno u čitavoj monografiji. Poglavlja „Putovanje po Zapadu” i „Dubrovnik” plodno upotpunjuju elaboraciju. Osobito se ističe značenje Dubrovnika u Dobrovićevu slučaju, dok poglavlja „Mitski Mediteran” i „Moderna na Mediteranu: itinereri kamena” predstavljaju efektne završne oglede. Time se monografija nenametljivo privodi kraju, bez konvencionalno

istkanog epiloga, dajući smjer budućim, nako kruto determiniranim tumačenjima.

Nadahnuo pisana, s čestim komparativnim i digresivnim pasazima, monografija prof. Blagojević metodološki je inovativna, budući da odstupa od klasičnog sustava kronološki utemeljenih narativa. Otud i posjeduje više eksplikativnih ‘početaka’, jer svaki problem iznova sagledava u njemu primjerenom kontekstu. Izbjegavajući nefunkcionalna ponavljanja, autorica uspješno potkrepljuje tezu o mediteranstvu kao bitnom predjeljenju srbijanskoga modernističkog dvojca, naglašavajući da je ona identitetski obilježila i Zlokoivićevu predmodernu etapu autorskoga sazrijevanja.

Zbog obilja novih komentara, analiza i izvora monografija je, osim srbijanskoj znanstvenoj javnosti, višestruko korisna i historiografima hrvatske, crnogorske i talijanske moderne arhitekture. Isto vrijedi i za specijalizirane tumače putovanja umjetnika kroz regije, kulture i epohe. Značajna je i po tome što tematski odstupa od pomodnih ‘dokazivanja’ ideološko-političkih determinizama opisanih arhitektonskih karijera, akcentirajući ‘umjetničarenje’ i mediteranstvo kao primarno. Spisak korištene literature mogao je za nijansu biti potpuniji, pogotovo što se predugo prekinute veze između znanstvenih centara s prostora bivše Jugoslavije postupno obnavljaju (zahvaljujući i naporima prof. Blagojević), ali i nameće potreba za tješnijom suradnjom unutar matičnih nacionalnih historiografija kao nezamjenjivom komunikacijskom osnovom širega dijaloga.

JOSIP PANDŽIĆ

OIKONET KONFERENCIJA: STRATEGIJE URBANE OBNOVE

BRATISLAVA, 25. RUJNA 2015.

OIKONET CONFERENCE: HOUSING REGENERATION STRATEGIES

BRATISLAVA, SEPTEMBER 25, 2015

The objective of OIKONET project is to create a platform of collaboration to study contemporary housing from a multidisciplinary and global perspective. Relevant issues on contemporary housing studies discussed by researchers and experts provide themes to design learning activities; existing problems at the community level provide study cases to develop design workshops with the participation of academic and non-academic stakeholders; and housing problems are being analyzed in collaboration with local stakeholders. The second OIKONET conference, *Global Dwelling: Housing Regeneration Strategies*, focused on regeneration strategies as mechanisms that are applied to improve the existing living conditions in urban areas around the world and discussed the implications of such integrated approaches based on the design and implementation of strategies for the regeneration of communities.

[Translated by author]

Globalna multidisciplinarna mreža stambenih istraživanja i učenja [OIKONET – www.oikonet.org] – platforma je suradnje za proučavanje suvremenoga stanovanja iz multidisciplinarnih i globalnih perspektiva, obuhvaćajući višestruke dimenzije koje određuju oblike stanovanja u današnjim društvima: arhitektonske, urbane, ekološke, ekonomske, kulturne i društvene. OIKONET obuhvaća tri područja aktivnosti: (1) istraživanja o stanovanju, koristeći multidisciplinarni i globalni pristup; (2) participativne akcije za uključivanje zajednica u definiranje, rješavanje i evaluiranje stambenih problema; (3) pedagoške aktivnosti okupljanja različitih dionika i discipline te stvaranja okruženja za učenje. U ovome trogodišnjem, Erasmus projektu cjeloživotnog učenja, sudjeluju 34 europske i svjetske organizacije, uključujući sveučilišta, istraživačke organizacije, gradove, stručne i organizacije civilnog društva. Projektne su aktivnosti započele u listopadu 2013. godine i trajat će tri godine. Katedra za socijalnu politiku Pravnoga fakulteta hrvatski je partner u ovome projektu i sudjeluje u sklopu radnoga paketa koji se odnosi na stambena istraživanja.

Druga međunarodna konferencija *Global Dwelling: Housing Regeneration Strategies* tematski je bila fokusirana na strategije urbane obnove kao mehanizme poboljšanja životnih uvjeta u urbanim područjima diljem svijeta, a organizirana je u sklopu projekta OIKONET na Arhitektonskom fakultetu u Bratislavi 25. rujna 2015. U radu konferencije sudjelovalo je pedesetak izlagača s ukupno 11 izlaganja. Iz

sadržaja konferencije važno je istaknuti dva plenarna izlaganja: (1) Richarda Haywarda pod nazivom „Le Corbusierov ‘stroj za stanovanje’ ili kritička kuća u ‘Vjetru u vrbama’ – omogućavajuće i onemogućavajuće arhitekture i urbanizmi” te (2) Aseema Inama pod nazivom „Teorije prakse: od stambene regeneracije do urbane transformacije”.

U svojem se izlaganju profesor Hayward dotaknuo velikog broja tema, među kojima se istaknula problematizacija načina usklađivanja apstraktnih teorijskih znanja stečenih obrazovanjem u području arhitekture i urbanoga dizajna s ‘močvarom’ stvarnoga svijeta, u kojem su potrebe za stanovanjem često neadekvatno podmirene, a strukturalni problemi urbanih područja onemogućavaju urbani razvoj. Moć gradova i važnost regija izlagač je zelio naglasiti postavivši pitanja budućim istraživačima o načinima reforme gradova na dobrobit svih građana, balansiranja razvoja i ulaganja pomoću suradnje regionalnih konfiguracija te adekvatnog usklađivanja odnosa grada i sela.

Profesor Inam stanovanje proglašava esencijom gradova te smatra da ono tvori grad u idejnom i materijalnom smislu. Prvotni fokus na priuštivosti stanovanja iz tog je razloga izlagač proširio na teme urbanizma, arhitekture i društvene promjene unutar gradova.

Doprinos hrvatskoga partnera na konferenciji činilo je izlaganje pod nazivom „Što je dodana vrijednost programa javno najamnog stanovanja kao socijalne inovacije?”, koje je

odrzaio Gojko Bežovan. Visoke cijene najma stanova, život s roditeljima ili plaćanje visokih rata stambenih kredita – nepovoljne su životne okolnosti pripadnika mladih naraštaja u većim i velikim gradovima, posebice Zagrebu. Inovacija programa javno najamnog stanovanja u zagrebačkom naselju Novi Jelkovec ispunila je važan dio svoje namjene jer su obuhvaćene ciljne skupine koje su ranjive na stambenom tržištu. U izlaganju su predstavljeni rezultati istraživanja kvalitete života kucanstava u tom programu, pokazavši poboljšanje kvalitete života najmoprimaca u odnosu na prethodno stanovanje.

Osim navedenih održana su i sljedeća izlaganja: Filip Tittl o preobrazbi stambenih naselja dugoročnom strategijom i intervencijama malih razmjera u Češkoj; Karin Schaeffer o utjecaju urbanih i arhitektonskih transformacija na imidž obnovljenih četvrti u Francuskoj; Lubica Vitková o preobrazbi masovnog stanovanja u Slovačkoj; Cristina Romao o ulozi arhitekta u participacijskim metodologijama; Viviana Fernández Prajoux o participaciji i rodnoj dimenziji u programu obnove susjedstva u Čileu; Gregor Herda o pristupu UN-Habitata „Stanovanje u središtu”; Andrzej Tokajuk o standardu najamnih socijalnih stanova u Białystoku te Ognjen Marina o narativima i strategijama urbane obnove u Skoplju.

Konferencija je zatvorena kratkom plenarnom diskusijom koju je moderirao Karim Hadjri iz Velike Britanije, uz sudjelovanje plenarnih izlagača. Posljednja konferencija projekta OIKONET 2016. godine održat će se u Prestonu.